

Starptautiskās/ humānās aizsardzības saņēmēju integrācija darba tirgū Latvijā: politika un labās prakses piemēri

MAZA APJOMA IZPĒTES DARBS

Rīga, 2015. gada decembris

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008.gada 14.maija lēmumu Nr.2008/381/EK izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Savienības un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem.

Eiropas migrācijas tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Katrs valsts kontaktpunkts sagatavo izpētes darbus, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,

Rīga, Latvija, LV-1026

Tālrunis: +371 67219492

Fakss: +371 67219431

E-pasts: emn@pmlp.gov.lv

Tīmeklis: www.emn.lv

Darba autors:

Kitija Kurša-Garkakle, Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta eksperte

Recenzents:

Maira Roze, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka vietniece

Projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība

DEFINĪCIJAS

Vienotajā veidnē ir izmantoti turpmāk tekstā uzskaitītie galvenie termini. Definīcijas ir ņemtas no *EMN Glossary v3.0*¹, ja vien zemsvītras piezīmēs nav norādīts citādi.

Atbalsta pasākumi mājokļa pieejamības nodrošināšanai: šī izpētes darba kontekstā atbalsta pasākumi mājokļa pieejamības nodrošināšanai ir pasākumi, kas palīdz atrast dzīvesvietu personām, kuras to nespēj atrast pašas. Tie var ietvert sociālo mājokļu vai valsts finansētu privātā sektora mājokļu nodrošinājumu, finanšu līdzekļu nodrošinājumu mājokļa pieejamībai utt.

Patvērums: Valsts teritorijā sniegts valsts aizsardzības veids, kas balstīts uz neizraidīšanas principu un starptautiski vai nacionāli atzītām bēgļu tiesībām un kas tiek piešķirts personai, kura nespēj meklēt aizsardzību savā valstspiederības un/vai mītnes zemē, it īpaši tāpēc, ka baidās no vajāšanas tās rases, reliģiskās piederības, tautības, piederības konkrētai sociālajai grupai vai politisko uzskatu dēļ.

Patvēruma meklētājs: Globālā kontekstā – persona, kura meklē patvērumu no vajāšanas vai smaga kaitējuma valstī, kas nav tās mītnes valsts, un saskaņā ar atbilstīgiem starptautiskiem un valsts instrumentiem gaida lēmumu par tās iesniegto pieteikumu bēgļa statusa piešķiršanai. ES kontekstā – persona, kura saskaņā ar Ženēvas konvenciju ir iesniegusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums.

Pieteikuma iesniedzējs, kas lūdz starptautisko aizsardzību: trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, kurš ir iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums.

Patvēruma pieteikums: Ārzemnieka vai bezvalstnieka iesniegts pieteikums, kuru saskaņā ar 1951. gada Ženēvas konvenciju vai valsts bēgļu tiesībām var uzskatīt par aizsardzības lūgumu.

Starptautiskās aizsardzības pieteikums: Pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, lai saņemtu bēgļa statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu un kas nepārprotami nepieprasa cita veida aizsardzību, kura ir ārpus Direktīvas 2011/95/ES darbības jomas un par kuru var iesniegt atsevišķu pieteikumu.

Starptautiskās aizsardzības saņēmējs: persona, kurai ir piešķirts bēgļa statuss vai alternatīvās aizsardzības statuss.

Konsultācijas: šī izpētes darba kontekstā par konsultācijām tiek uzskatītas dažādu veidu konsultācijas, kas paredzētas tieši tam, lai palīdzētu bēgļiem un alternatīvās un humānās palīdzības saņēmējiem atrast darbu. Tās varētu būt konsultācijas traumas gadījumā, kā arī citu ar bēgļu, alternatīvās un humānās aizsardzības saņēmēju statusu saistītu īpašu problēmu gadījumā, kur ir iespējamas barjeras, taču tās varētu būt arī konsultācijas, kas sagatavo un sniedz atbalstu darba saņemšanai.

Ženēvas konvencija: 1951. gada 28. jūlijā Ženēvā pieņemta Konvencija par bēgļu statusu, kas grozīta ar 1967. gada 31. janvāra Ņujorkas Protokolu.

Garantētie minimālie līdzekļi ir personām ar nepietiekamiem līdzekļiem nodrošinātie pabalsti. Tajos ietilpst atbalsts trūcīgām un neaizsargātām personām, lai mazinātu nabadzību vai sniegtu palīdzību grūtās situācijās (Avots: ESSPROS Manual, 2008. gada redakcija, Eurostat).

Ilgspējīgi risinājumi: Jebkuri pasākumi, ar kuru palīdzību ir iespējams apmierinoši un uz ilgu laiku atrisināt bēgļu jautājumu, sniedzot tiem iespēju dzīvot normālu dzīvi.

Izglītība: šī izpētes darba kontekstā izglītība ir tāda izglītība, kas ir tieši attiecināma uz nodarbinātību, piemēram, atbalsts augstāka līmeņa prasmju (kas nav profesionālā izglītība) iegūšanai.

¹ Pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-en-version.pdf

Nodarbinātas personas ir personas, kuras ir sasniegušas 15 gadu vecumu un vecākas (16 gadu vecumu un vecākas Spānijā, Itālijā, AK un Zviedrijā (1995-2001); ir 16-74 gadus vecas Dānijā, Igaunijā, Ungārijā, Latvijā, Somijā un Zviedrijā (sākot no 2001. gada); ir 16-74 gadus vecas Islandē un Norvēģijā) un atsaucis nedēļas laikā strādāja, pat ja tikai vienu stundu nedēļā, saņemot par to algu, gūstot peļņu vai labumu savai ģimenei, vai nestrādāja, bet tām bija darbs vai uzņēmums, kurā tās īslaicīgi neatradās, piemēram, slimības, brīvdienā, darba strīda vai izglītošanās un apmācību dēļ. (Avots: Eurostat)

Humānā aizsardzība: persona, attiecībā uz, kuru saskaņā ar valsts tiesību aktiem par administratīvu vai tiesu iestāžu nodrošinātu starptautisko aizsardzību, ir pieņemts lēmums atļaut uzturēties humānu iemeslu dēļ. Tas attiecas arī uz personām, kuras nav tiesīgas pretendēt uz starptautisko aizsardzību saskaņā šobrīd spēkā esošo Kvalifikācijas direktīvu (Direktīva 2011/95/ES), bet kuras tik un tā tiek aizsargātas pret izraidīšanu, pamatojoties uz saistībām, kādas visām dalībvalstīm uzliek starptautiskie bēgļu vai cilvēktiesību instrumenti, vai balstoties uz principiem, kas izriet no šiem instrumentiem. [...] šis jēdziens nav attiecināms uz personām, kurām ir piešķirta uzturēšanās atļauja humānu iemeslu dēļ, bet kuras iepriekš nav pieteikušās starptautiskai aizsardzībai.”

Nenodarbinātas personas ir personas, kas neietilpst darbaspēkā un nav arī klasificētas kā nodarbinātas personas vai bezdarbnieki. Līdz ar to šajā kategorijā netiek iekļauti darba meklētāji. (Avots: Eurostat)

Integrācija: ES kontekstā – dinamisks, divpusējs visu imigrantu un dalībvalstu pamatiedzīvotāju savstarpējas pielāgošanās process.

Starptautiskā aizsardzība: Globālā kontekstā – starptautiskās kopienas īstenoti pasākumi, kas balstīti uz starptautiskajām tiesībām un kuru mērķis ir konkrētu tādu personu pamattiesību aizsardzība ārpus to izcelsmes valstīm, kuras savās valstīs nesaņem nacionālo aizsardzību. ES kontekstā – aizsardzība, kas ietver bēgļa statusu un alternatīvās aizsardzības statusu.

Ievirzes kursi: Ievirzes kursi parasti nodrošina faktus saturošu informāciju par galamērķa valsti, bet var būt arī vērsti uz pozitīvas attieksmes veicināšanu sekmīgai adaptācijai ilgtermiņā. Tie var arī piedāvāt migrantiem iespēju apgūt (un praktizēt) nepieciešamās prasmes to integrācijas veicināšanai un attīstīt lietderīgu attieksmi, tostarp proaktivitāti, pašprietiekamību un attapību (zināšanas par to, kā atrast meklējamo informāciju); tādas prasmes kā zināšanas par to, kā rīkoties konkrētās situācijās, laika vadīšana un mērķu nosprašana, kā arī spēja orientēties sarežģītās sistēmās, ieskaitot bankas, sociālos, veselības un ārkārtas dienestu pakalpojumus, transporta pakalpojumus utt. (Avots: Starptautiskās Migrācijas organizācijas (SMO) labākās prakses piemēri: SMO migrantu apmācības un pirmsizbraukšanas ievirzes programmas).

Bēglis: Globālā kontekstā – vai nu persona, kura dēļ pamatotām bailēm no vajāšanas tās rases, reliģiskās piederības, tautības, politisko uzskatu vai piederības konkrētai sociālajai grupai dēļ atrodas ārpus savas pilsonības valsts un nespēj vai šādu bailu dēļ nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību, vai bezvalstnieks, kurš, iepriekš minēto iemeslu dēļ atrodas ārpus savas iepriekšējās dzīvesvietas vietas, nespēj vai šādu bailu dēļ nevēlas tajā atgriezties. ES kontekstā – vai nu persona, kura dēļ pamatotām bailēm no vajāšanas rases, reliģiskās piederības, tautības, politisko uzskatu vai piederības konkrētai sociālajai grupai dēļ atrodas ārpus savas pilsonības valsts un nespēj vai šādu bailu dēļ nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību, vai bezvalstnieks, kurš, iepriekš minēto iemeslu dēļ atrodas ārpus savas iepriekšējās dzīvesvietas vietas, nespēj vai šādu bailu dēļ nevēlas tajā atgriezties un uz kuru neattiecas Direktīvas 2011/95/EU 12. pants (Izslēgšana).

Bēgļa statuss: Dalībvalsts atzīšana, ka trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks ir bēglis.

Uzturēšanās atļauja: dalībvalsts iestāžu jebkura atļauja vai pilnvarojums, kas izsniegts valsts tiesību aktos noteiktajā formātā un ļauj trešās valsts pilsonim vai bezvalstniekam uzturēties tās teritorijā.

Pašnodarbināta persona: ir persona, kura ir neregistrēta uzņēmuma (tāda uzņēmuma, kas nav reģistrēts, t. i., nav noformēts kā juridiska persona), kurā tā strādā, vienīgais īpašnieks vai kopīpašnieks, ja vien tā nestrādā algotu darbu, kas ir tās pamatdarbības veids (šādā gadījumā persona tiek uzskatīta par nodarbinātu personu). Par pašnodarbinātajiem tiek uzskatīti arī ģimenes locekļi, kuri tiek nodarbināti bez atalgojuma, mājražotāji (kuri

strādā ārpus parastās darba vietas, piemēram, mājās), un darbinieki, kas nodarbojas ar ražošanu tikai izstrādājumu lietošanai pašu vajadzībām vai pašu kapitāla veidošanai vai nu individuāli vai kolektīvi. (Avots: Eurostat)

Alternatīvās aizsardzības statuss: stāvoklis, kad dalībvalsts atzīst trešās valsts valstspiederīgo vai bezvalstnieku par personu, kas ir tiesīga saņemt alternatīvo aizsardzību;

Persona, kura tiesīga uz alternatīvo statusu: trešās valsts pilsonis vai bezvalstnieks, kurš netiek kvalificēts kā bēglis, bet attiecībā uz, kuru ir būtisks pamats uzskatīt, ka minētā persona, atgriežot to izcelsmes zemē, vai, bezvalstnieka gadījumā – iepriekšējās dzīvesvietas valstī, tiktu pakļauta reālam ciest no nopietna kaitējuma, un nespēj vai šāda riska dēļ nevēlas pieņemt šīs valsts aizsardzību.

Bezdarbnieki ir personas vecumā no 15-74 gadiem (Spānijā, Itālijā, Zviedrijā (1995-2000) un vecumā no 16-74 gadiem AK, Islandē un Norvēģijā), un atsaucis nedēļas laikā nestrādāja, taču ir darbaspējīgas, vai kuras, vai nu aktīvi, ir meklējušas darbu pēdējo četru nedēļu laikā vai arī ir atradušas darbu un sāks strādāt nākamo trīs mēnešu laikā. (Avots: Eurostat)

ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos: Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) bēgļu aģentūra ir pilnvarojusi vadīt un koordinēt starptautiska mēroga darbības bēgļu aizsargāšanai, un risināt bēgļu problēmas visā pasaulē, kā arī sargāt bēgļu tiesības un labklājību.

Profesionālā izglītība un apmācība (PIA): Izglītība un apmācība, kuras mērķis ir sniegt cilvēkiem zināšanas, zinātību, iemaņas un/vai prasmes, kas nepieciešamas konkrētai profesijai vai darba tirgū plašākā nozīmē.

KOPSAVILKUMS

Izpētes darba “Starptautiskās/ humānās aizsardzības saņēmēju integrācija darba tirgū Latvijā: politika un labās prakses piemēri” mērķis ir apzināt Latvijā īstenotos pasākumus starptautiskās/humānās aizsardzības saņēmēju integrācijas veicināšanai saistībā ar aizsardzības saņēmēju piekļuvi darba tirgum un dalību tajā, apzinot pastāvošo politiku un labās prakses piemērus.

Izpētes darbs raksturo tiesisko regulējumu, pastāvošo politiku un labās prakses piemērus kādi tie ir 2015. gada decembrī.

Izpētes darbā tiek pārskatīts tiesiskais un politiskais regulējums attiecībā uz starptautiskās aizsardzības saņēmēju piekļuvi darba tirgum, īpašu uzmanību pievēršot esošiem juridiskiem/praktiskiem šķēršļiem, ar kuriem šīs grupas personas sastopas, meklējot darbu. Izpētes darba ietvaros tiek apskatīti, kādus ar nodarbinātību saistītus atbalsta pasākumus bēgļiem un alternatīvās un humānās aizsardzības saņēmējiem piedāvā Latvija. Izpētot to, cik lielā mērā šie pasākumi ir pieejami mērķa grupai un vai mērķa grupa tos izmanto. Un visbeidzot izpētes darbā tiek analizēts, vai un cik lielā mērā Latvija piešķir līdzīgas tiesības un pabalstus saistībā ar piekļuvi darba tirgum un nodrošina ar nodarbinātību saistītus atbalsta pasākumus bēgļiem un alternatīvā statusa saņēmējiem. Darbā identificējot jebkuras atšķirības attieksmē pret šīm personām statusa dēļ, kā arī vispārējas atšķirības starp bēgļiem un alternatīvā statusa saņēmējiem no vienas puses un likumīgi uzturošos trešo valstu pilsoņiem no otras puses.

Latvijas normatīvais regulējums personai piešķirot bēgļa statusu, paredz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšanu, kuras derīguma termiņš ir 5 gadi. Savukārt, piešķirot alternatīvo statusu, personai tiek izsniegta termiņuzturēšanās atļauja uz 1 gadu. Abām personu grupām izsniegtā uzturēšanās atļauja sniedz neierobežotas tiesības uz nodarbinātību Latvijā. Tas nozīmē, ka persona ir tiesīga strādāt pie jebkura darba devēja Latvijā. Personu uzturēšanās atļaujās to apliecina ieraksts “Tiesības strādāt bez ierobežojumiem”. Gan bēgļiem, gan personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, 1 mēnesi pirms uzturēšanās atļaujas beigām Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē ir jāiesniedz dokumenti, lai atjaunotu uzturēšanās atļauju attiecīgi uz 5 vai 1 gadu. Latvijas normatīvie akti neparedz humanitārā aizsardzības statusa piešķiršanu patvēruma procedūras ietvaros.

Izpētes darba ietvaros tiek aplūkoti valsts nodrošinātie integrācijas atbalsta pasākumi, kas īpaši atbalsta, un, ir cieši saistīti ar piekļuvi darba tirgum, un dalību tajā, proti ievirzes kursi (*orientation courses*), valodas apguves kursi, konsultācijas, izmitināšanas vietu pieejamība, izglītība, profesionālā izglītība un arodapmācība, profesionālās kvalifikācijas atzīšana un garantētie minimālie līdzekļi. Darba tirgus integrācijas jomā Latvijā tiek izmantota “akli attiecībā uz cilvēka ādas krāsu” (*colour blind approach*) pieeja un atbalsts tiek sniegts individualizēts atkarībā no personas individuālās situācijas, izmantojot profilēšanas metodi. Darba tirgū, tajā skaitā darba tiesiskajās attiecībās diskriminācija ir aizliegta.

Bēgļu un personu, kurām piešķirts alternatīvais statuss, integrācijas politiku attiecībā uz piekļuvi darba tirgum Latvijā izstrādā vairākas valsts iestādes – Labklājības ministrija un Izglītības un zinātnes ministrija, taču to praktiski īsteno Nodarbinātības valsts aģentūra², Akadēmiskais informācijas centrs³, Latviešu valodas aģentūra, Sabiedrības integrācijas fonds⁴, kā arī pašvaldības un nevalstiskās organizācijas dažādu projektu ietvaros. Normatīvo aktu regulējums

² Nodarbinātības valsts aģentūra ir Labklājības ministrijas padotības iestāde.

³ Izglītības un zinātnes ministrija ir viens no nodibinājuma “Akadēmiskais informācijas centrs” dibinātājiem.

⁴ Sabiedrības integrācijas fonds atrodas Ministru prezidenta institucionālā pārraudzībā.

bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu paredz tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojuma. Tas nozīmē, ka šīs personas Latvijā var strādāt pie jebkura darba devēja.

Latvijā pieejamie atbalsta pasākumi integrācijai darba tirgū veicināšanai ir bezmaksas latviešu valodas kursi un ievirzes kursi⁵, ko piedāvā Latviešu valodas aģentūra, nevalstiskās organizācijas un pašvaldības, kurā persona ir reģistrējusi savu dzīvesvietu. 2015.gada Sabiedrības integrācijas fonda veiktajā pētījumā “Trešo valstu pilsoņu portrets Latvijā”, izvērtējot dažādos veidus, kā valodas apmācība tiek saistīta ar plašākām integrēšanās iespējām Latvijā, ir secināts, ka, valodas kursi pilda vairākas funkcijas – valodas prakses nodrošināšanas funkciju, izglītojošo un vienlaikus arī izklaidējošo funkciju, tādējādi ļaujot sasniegt kompleksu mērķi – apgūt latviešu valodu un iepazīt Latviju un tās cilvēkus.⁶ Otra lielākā atbalsta pasākumu grupa ir aktīvie nodarbinātības pasākumi un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi, kā apmācības profesionālo iemaņu nostiprināšanai un pilnveidei, ko piedāvā Nodarbinātības valsts aģentūra personām, kuras ir reģistrējušās kā bezdarbnieki vai darba meklētāji.

Izpētes darba ietvaros apzināto ekspertu vērtējumā noteicošie faktori, kas ierobežo bēgļu un personu ar alternatīvo statusu darbā iekārtošanās iespējas un līdz ar to pagarina adaptācijas periodu, ir valsts valodas nezināšana, zemais izglītības līmenis, profesionālās kvalifikācijas neesamība vai zema līmeņa profesionālā kvalifikācija, augsts trauksmes līmenis un grūtības pamatvajadzību apmierināšanā (mājoklis, veselība, kopējais materiālais stāvoklis).

Latvijā sociālie pakalpojumi, kas pieejami personām, kas ieguvušas starptautisko aizsardzību, iedalās divās kategorijās – tie, kurus nodrošina valsts, un tie, kuri jānodrošina pašvaldībai. Valsts līdzfinansē pašvaldību alternatīvo sociālās rehabilitācijas pakalpojumu - grupu māju (dzīvokļu) un dienas centru izveidi un uzturēšanu, kā arī atbalstu mājokļa pielāgošanai cilvēkiem ar invaliditāti. Savukārt pašvaldībām saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma⁷ 9.panta pirmo daļu, kuru teritorijā persona reģistrējusi savu pamatdzīvesvietu, ir pienākums nodrošināt personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību. Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumam, tiesības saņemt sociālos pakalpojumus⁸ un sociālo palīdzību⁹ ir Latvijas pilsoņiem, nepilsoņiem un ārzemniekiem, kuriem piešķirts personas kods, izņemot personas, kuras ir saņēmušas termiņuzturēšanās atļauju, t.i. piemēram, personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss¹⁰. Latvijā sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību nodrošina tā pašvaldība, kuras teritorijā konkrētā persona ir reģistrēta. Līdz šim ar personu, kas ieguvušas starptautiskās aizsardzības statusu sociālo jautājumu risināšanu nodarbojušās divas pašvaldības – Ropaži, kur atrodas patvēruma meklētāju izmitināšanas centrs “Mucenieki”, un Rīga, kur personas pēc statusa saņemšanas izvēlas dzīvot un strādāt. Diemžēl konkrētas uzskaites par to, kur starptautiskās aizsardzības statusu ieguvušās personas paliek un ko viņi dara tālāk, Latvijā nav. Arī pašvaldībās,

⁵ Atbilstoši Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2013.gada programmas nosacījumiem līdzās latviešu valodas apguvei vienlaikus ir jānodrošina iespēja trešo valstu pilsoņiem “iegūt zināšanas par Latvijas kultūru, tradīcijām, vēsturi, aktuālākajiem sociālajiem un ekonomikas jautājumiem, valsts pārvaldes sistēmas, pamattiesību u.c. jautājumiem”. Tāpēc paraleli latviešu valodas kursiem organizācijas, kuras piedāvā valodas kursus, īstenoja arī dažādus integrācijas pasākumus, kuru saturs tika saskaņots ar valodas apmācību saturisko pusi, tādējādi nostiprinot gan valodas zināšanas, gan sekmējot trešo valstu pilsoņu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā un vidē.

⁶ Pētījums “Trešo valstu pilsoņu portrets Latvijā”, Sabiedrības integrācijas fonds, 2015, 72.lpp.

⁷ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002.- [stājas spēkā 01.01.2003.]

⁸ Sociālie pakalpojumi ietver sociālās aprūpes pakalpojumus personas dzīvesvietā, aprūpi ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personas dzīvesvietā un institūcijā, profesionālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošināšanu ar tehniskajiem palīgīdzekļiem.

⁹ Naudas vai mantiskais pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.

¹⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 3.panta 1.daļa

kuru teritorijā ir apmetušās šīs mērķa grupas personas, netiek apkopota informācija. Pašvaldības par šiem cilvēkiem uzzina tikai tad, kad viņi sociālajā dienestā vēršas pēc palīdzības.

Latvijā bēgļu un personu, kurām piešķirts alternatīvais statuss, integrācijas atbalsta pasākuma nodrošināšanā būtiska loma ir nevalstiskajām organizācijām, kuras sniedz atbalstu dažādu projektu ietvaros. Lielākā no šādām organizācijām ir biedrība „Patvērums „Drošā māja””, kurā jau kopš 2008.gada darbojas starp profesionāļu komanda, kura piedāvā kompleksu palīdzību bēgļiem vienas institūcijas ietvaros. Biedrības organizētās aktivitātes jau no 2009.gada ir vērstas uz mērķa grupas (patvēruma meklētāji, bēgļi un personas ar alternatīvo statusu) pašapziņas paaugstināšanu, zināšanu, iemaņu un prasmju attīstīšanu, piedāvājot iesaistīšanos profesionālās kvalifikācijasursos un prakses vietās, tādējādi, motivējot iegūt darbu un arī neatkarību no sociālās palīdzības iestāžu pakalpojumiem.

2015.gadā UNHCR Reģionālā pārstāvniecība Ziemeļeiropā publicēja pētījumu “Bēgļu integrācija Latvijā: līdzdalība un iespējošana”, kura ietvaros apkopota integrācijas izpratne Latvijā caur bēgļu līdzdalību un integrācijā iesaistošo pušu pieredzes. Darbā ir apskatīti arī ar integrāciju darba tirgū saistīts normatīvo aktu regulējums, iesaistīto institūciju loma un pieejamie atbalsta pasākumi.¹¹

¹¹ UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums “Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana”, 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf

1. PIEKĻUVE DARBA TIRGUM: UZTURĒŠANĀS ATĻAUJAS UN LIKUMĪGAS TIESĪBAS PIEKĻŪT DARBA TIRGUM

1.1. Īss pārskats par tiesisko un politisko regulējumu un praksi attiecībā uz uzturēšanās atļaujām un tiesībām piekļūt darba tirgum

Atbilstoši Patvēruma likumā¹² noteiktajai kārtībai, personai, piešķirot bēgļa statusu, izsniedz pastāvīgās uzturēšanās atļauju, kas saskaņā ar Imigrācijas likumu¹³ sniedz neierobežotas tiesības uz nodarbinātību Latvijā. Tas nozīmē, ka personas ir tiesīgas strādāt pie jebkura darba devēja Latvijā. Šo personu uzturēšanās atļaujā ir ieraksts "Tiesības strādāt bez ierobežojumiem". Atsevišķa darba atļauja kopš 2011.gada netiek izsniegta. Pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga 5 gadus. Pēc tam uzturēšanās atļauja ir jāatjauno.

Alternatīvo statusu ieguvušai personai izsniedz termiņuzturēšanās atļauju uz vienu gadu, kas saskaņā ar Imigrācijas likumu sniedz līdzvērtīgas neierobežotas tiesības uz nodarbinātību Latvijā. Arī šo personu termiņuzturēšanās atļaujā ir ieraksts "Tiesības strādāt bez ierobežojumiem". Ja persona, kurai piešķirts alternatīvais statuss, mēnesi pirms termiņa beigām iesniedz Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei iesniegumu par uzturēšanās termiņa pagarināšanu un joprojām pastāv kāds no nosacījumiem alternatīvā statusa saņemšanai, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka pilnvarota amatpersona mēneša laikā pieņem lēmumu par termiņuzturēšanās atļaujas izsniegšanu uz vēl vienu gadu. Termiņuzturēšanās atļaujas darbības laikā tiesības uz neierobežotu nodarbinātību saglabājas.

Tātad bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir neierobežotas tiesības uz nodarbinātību. Atbilstoši Darba likuma¹⁴ 7.pantam ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības uz darbu, taisnīgiem, drošiem un veselībai nekaitīgiem darba apstākļiem, kā arī uz taisnīgu darba samaksu. Šīs tiesības nodrošināmas bez jebkādas tiešas vai netiešas diskriminācijas — neatkarīgi no personas rases, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa, seksuālās orientācijas vai citiem apstākļiem.

Gan bēgļiem, gan personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, ir tiesības reģistrēties kā bezdarbniekiem un darba meklētājiem. Saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumu¹⁵ tiesības uz darba meklētāju statusu ir personām, kuras reģistrējušās Nodarbinātības valsts aģentūrā un:

- nestrādā (nav uzskatāmas par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu”);
- meklē darbu;
- ir darbspējīgas un gatavas nekavējoties stāties darba attiecībās;
- ir sasniegušas 15 gadu vecumu;
- neveic komercdarbību vai kuras komercdarbība ir apturēta saskaņā ar normatīvajiem aktiem;
- nav uzņemtas pamatizglītības programmā klātienē.

Savukārt tiesības uz bezdarbnieka statusu pēc reģistrēšanās Nodarbinātības valsts aģentūrā ir personām, kas:

- nestrādā (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu”);
- meklē darbu;
- ir darbspējīga un gatava nekavējoties stāties darba attiecībās;
- ir sasniegušas 15 gadu vecumu;

- neveic komercdarbību vai kuras komercdarbība ir apturēta saskaņā ar normatīvajiem aktiem;
- nav uzņemtas pamatizglītības vai vidējās izglītības programmā klātienē;
- neatrodas ieslodzījuma vietā vai nesaņem pilnībā no valsts vai pašvaldības budžeta finansētus ilgstošas sociālās aprūpes vai sociālās rehabilitācijas pakalpojumus.

Iegūstot darba meklētāja vai bezdarbnieka statusu, persona var bez maksas apmeklēt Nodarbinātības valsts aģentūras piedāvātos preventīvos un aktīvos nodarbinātības pasākumus, kā arī saņemt aģentūras speciālistu konsultācijas.

¹² Patvēruma likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 100 (4086), 30.06.2009. - [stājas spēkā 14.07.2009.]

¹³ Imigrācijas likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 169 (2744), 20.11.2002. - [stājas spēkā 01.05.2003.]

¹⁴ Darba likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 105 (2492), 06.07.2001. – [stājas spēkā 01.06.2002.]

¹⁵ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 80 (2655), 29.05.2002. – [stājas spēkā 01.07.2002.]

Tabula 1.1. Uzturēšanās atļaujas, kas izsniegtas bēgļiem, alternatīvās aizsardzības saņēmējiem un personām, kurām ir piešķirta humānā aizsardzība

	Bēgļi	Alternatīvās aizsardzības saņēmēji	Humānās aizsardzības saņēmēji	Komentāri
Uzturēšanās atļaujas minimālais derīguma termiņš (saskaņā ar tiesību aktiem)	<i>Pastāvīgā uzturēšanās atļauja uz 5 gadiem</i>	<i>Terminu uzturēšanās atļauja uz 1 gadu</i>	n/a	<i>Lai saņemtu pirmreizējo pastāvīgās vai terminu uzturēšanās atļauju, ir jāiesniedz ziņas par deklarēto dzīvesvietu Latvijā.</i>
Uzturēšanās atļaujas maksimālais derīguma termiņš (ieskaitot atļaujas pagarinājumu ¹⁶) mēnešos/gados (saskaņā ar tiesību aktiem)	<i>Bēglis ik pēc 5 gadiem var atjaunot pastāvīgās uzturēšanās atļauju vai pēc 5 gadiem pieteikties Latvijas pilsonībai. Maksimālais uzturēšanās atļaujas atjaunošanas skaits nav noteikts.</i>	<i>1 gads. Personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, terminu uzturēšanās atļauja ir jāatjauno katru gadu. Maksimālais uzturēšanās atļaujas atjaunošanas skaits nav noteikts.</i>	n/a	<i>Personai, piešķirot bēgļa statusu, tiek izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Personai, piešķirot alternatīvo statusu, tiek izsniegta terminu uzturēšanās atļauja.</i>
Uzturēšanās atļaujas vidējais ilgums 17 mēnešos/gados (praksē)	<i>5 gadi</i>	<i>1 gads</i>	n/a	
Pēc cik likumīgas uzturēšanās gadiem drīkst iesniegt pieteikumu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai?	<i>Uzreiz pēc bēgļa statusa piešķiršanas</i>	<i>Ja trešās valsts pilsonis ir nepārtraukti nodzīvojis Latvijā 5 gadus ar terminu uzturēšanās atļauju, viņam ir tiesības iesniegt dokumentus pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai.</i>	n/a	
Kādi ir pastāvīgās uzturēšanās nosacījumi?	<i>Bēgļa statuss</i>	<i>1) persona nepārtraukti¹⁸ ir uzturējusies Latvijā ar terminu uzturēšanās</i>	n/a	

¹⁶ Ieskaitot iespējamo pagarinājumu (taču izņemot pastāvīgās uzturēšanās atļaujas un atļaujas, kas piešķirtas pēc pieteikuma iesniegšanas pilsonības saņemšanai)

¹⁷ Pirmreizējā uzturēšanās atļauja, ieskaitot iespējamo pagarinājumu (izņemot pastāvīgās uzturēšanās atļaujas un atļaujas, kas piešķirtas pēc pieteikuma iesniegšanas pilsonības saņemšanai)

¹⁸ Uzturēšanās Latvijā ir uzskatāma par nepārtrauktu, ja norādītajā laikā prombūtne no Latvijas nav bijusi ilgāka par sešiem secīgiem mēnešiem vai kopā nepārsniedz vienu gadu. Prombūtne uzskatāma par attaisnotu, ja tās iemesls ir bijis no personas neatkarīgi apstākļi – trešā valsts pilsoņa slimība vai nepārvarama vara.

		<p>atļauju vismaz 5 gadus;</p> <p>2) jānokārto valsts valodas zināšanu pārbaudes eksāmens vismaz pamata līmeņa 2.pakāpē (A2);</p> <p>3) jāiesniedz dokuments, kas apliecina nepieciešamo iztikas nodrošinājumu;</p> <p>4) jāiesniedz dokuments, kas apliecina ziņas par dzīvesvietu Latvijā</p>		
Pēc cik likumīgas uzturēšanās gadiem drīkst iesniegt pieteikumu pilsonības saņemšanai?	Pēc 5 gadiem	Pēc 10 gadiem (5 gadi ar termiņuzturēšanās atļauju + 5 gadi ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju)	n/a	
Kādi ir nosacījumi pilsonības iegūšanai?	<p>1) pastāvīgā dzīvesvieta ne mazāk kā pēdējos 5 gadus ir bijusi Latvijā, no kuriem kopumā pieļaujams gada pārtraukums, kas nevar būt pēdējā gadā pirms naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas dienas;</p> <p>2) jānokārto valsts valodas prasmes pārbaude;</p> <p>3) jānokārto Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanu pārbaude latviešu valodā;</p> <p>4) jāuzrāda dokumenti, kas</p>	<p>1) pastāvīgā dzīvesvieta ne mazāk kā pēdējos 5 gadus ir bijusi Latvijā (ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju), no kuriem kopumā pieļaujams gada pārtraukums, kas nevar būt pēdējā gadā pirms naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas dienas;</p> <p>2) jānokārto valsts valodas prasmes pārbaude;</p> <p>3) jānokārto Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanu pārbaude latviešu valodā;</p> <p>4) jāuzrāda dokumenti, kas apliecina legālus ienākumus;</p>	n/a	

	<p><i>apliecina legālus ienākumus;</i></p> <p><i>5) jādod solījums par uzticību Latvijas Republikai.</i></p>	<p><i>5) jāparaksta solījums par uzticību Latvijas Republikai;</i></p> <p><i>6) jāiesniedz paziņojums par atteikšanos no savas iepriekšējās pilsonības, ja tāda ir bijusi, vai arī jāsaņem iepriekšējās pilsonības valsts ekspatriācijas atļauja, ja tādu paredz šis valsts likumi, vai pilsonības zaudēšanu apliecinošs dokuments. Jāņem vērā, ka katrs gadījums tiek izvērtēts atsevišķi, jo, ja izcelsmes valsts neparedz normatīvos aktos atteikšanos no pilsonības, tad Latvijas atbildīgā iestāde to var neprasīt darīt.</i></p>		
--	--	--	--	--

Tabula 1.2. Nosacījumi, kas saistīt ar bēgļu, alternatīvās un humānās aizsardzības saņēmēju piekļuvi darba tirgum

	Bēgļi	Alternatīvās aizsardzības saņēmēji	Humānās aizsardzības saņēmēji	Komentāri
Valsts tiesību aktos ietvertie nosacījumi piekļuvei darba tirgum ¹⁹	<i>Uzreiz pēc bēgļa statusa piešķiršanas, saņemot pastāvīgās uzturēšanās atļauju, personai ir pieeja darba tirgum.</i>	<i>Uzreiz pēc alternatīvā statusa piešķiršanas, saņemot termiņuzturēšanās atļauju, personai ir pieeja darba tirgum.</i>	<i>n/a</i>	<i>Nav atšķirību.</i>
Praksē piemērojamie nosacījumi darba tirgum ²⁰	<i>Tiek piešķirtas neierobežotas tiesības uz nodarbinātību, t.i. strādāt pie jebkura darba devēja.</i>	<i>Tiek piešķirtas neierobežotas tiesības uz nodarbinātību, t.i. strādāt pie jebkura darba devēja.</i>	<i>n/a</i>	<i>Nav atšķirību.</i>
Galvenās atšķirības nosacījumos (saskaņā ar tiesību aktiem vai praksi) attiecībā uz piekļuvi darba tirgum salīdzinājumā ar citiem trešo valstu pilsoņiem, kas valsts teritorijā uzturas likumīgi	<i>Bēgļiem tiek piešķirtas neierobežotas tiesības uz nodarbinātību, t.i. strādāt pie jebkura darba devēja. Trešo valstu pilsoņiem, lai saņemtu uzturēšanās atļauju ar tiesībām uz nodarbinātību, ir jāievēro šādi priekšnosacījumi: - ir jābūt atbilstošai kvalifikācijai (izglītībai vai 3 gadu pieredzei atbilstošā profesijā); - ir jānokārto darba tirgus tests.</i>	<i>Personām ar alternatīvo statusu tiek piešķirtas neierobežotas tiesības uz nodarbinātību, t.i. strādāt pie jebkura darba devēja. Trešo valstu pilsoņiem, lai saņemtu uzturēšanās atļauju ar tiesībām uz nodarbinātību, ir jāievēro šādi priekšnosacījumi: - ir jābūt atbilstošai kvalifikācijai (izglītībai vai 3 gadu pieredzei atbilstošā profesijā); - ir jānokārto darba tirgus tests.</i>	<i>n/a</i>	<i>Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir vienkāršāka piekļuve darba tirgum.</i>

2. POLITIKA ATTIECĪBĀ UZ INTEGRĀCIJU DARBA TIRGŪ UN TĀS ORGANIZĒŠANA

2.1. Pārskats par politikas nostādnēm attiecībā uz bēgļu, alternatīvās un humānās aizsardzības saņēmēju integrāciju darba tirgū

Latvijā personas, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, iekļaujas kopējā trešo valstu pilsoņu integrācijas politikas kontekstā. Līdz šim, ņemot vērā, nelielo personu skaitu, kurām ir piešķirts starptautiskās aizsardzības statuss Latvijā (kopš 2010.gada līdz 2014.gadam tās ir 122 personas), iesaistītajām valsts institūcijām nav bijusi nepieciešamība izstrādāt atsevišķu integrācijas politiku attiecībā uz šo mērķa grupu. Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir pieejami tie paši integrācijas pasākumi kā citiem trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas Latvijā. Nozīmīgākie atbalsta pasākumi attiecībā uz integrāciju darba tirgū ir piedāvātie latviešu valodas kursi un konsultāciju pakalpojumi. Būtisks integrācijas elements ir bēgļu un personu ar alternatīvo statusu neierobežotās tiesības uz nodarbinātību, kas šai mērķa grupai sniedz plašākas iespējas nekā trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas Latvijā.

Savukārt pieeju valsts sniegtajai sociālai palīdzībai nosaka personai izsniegtās uzturēšanās atļauja, tādēļ atbalsts bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu atšķiras. Ņemot vērā, ka personām ar **bēgļa statusu** ir izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, tās **var pretendēt uz visiem valsts sociālajiem pabalstiem**²¹ (ja izpildās pabalsta pieprasīšanai noteiktie kritēriji, piemēram, bērna piedzimšana), kā arī uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem²² tāpat kā ikviens Latvijas iedzīvotājs, ja ir veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.

Ja personai ir piešķirts **alternatīvais statuss, tā nevar pretendēt uz valsts sociālajiem pabalstiem**. Personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss, tāpat kā bēgļi, un to ģimenes locekļi var pieprasīt pašvaldībā un saņemt naktspatversmes, patversmes, informēšanas un konsultāciju pakalpojumus. Alternatīvo statusu ieguvušai personai ir tiesības pretendēt uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem, ja ir veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Savukārt šīs personas nevar pretendēt uz pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai. Attiecībā uz latviešu valodas kursiem apkopotā informācija liecina, ka lielākā daļa valodas kursu tiek piedāvāti periodiski dažādu projektu

²¹ Valsts sociālā pabalsta likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002. – [stājas spēkā 01/01/2003.] Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 3.pantu:

(1) Regulāri izmaksājami valsts sociālie pabalsti ir šādi:

- 1) ģimenes valsts pabalsts;
- 2) bērna kopšanas pabalsts;
- 3) pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu;
- 4) atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu;
- 5) atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu;
- 6) pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās;
- 7) valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts;
- 8) atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi;
- 9) bērna invalīda kopšanas pabalsts;
- 10) pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama kopšana.

(2) Vienreiz izmaksājami valsts sociālie pabalsti ir šādi:

- 1) bērna piedzimšanas pabalsts;
- 2) apbedīšanas pabalsts;
- 3) atlīdzība par adopciju.

²² Bezdarbnieka pabalsts, slimības pabalsts, maternitātes pabalsts un paternitātes pabalsts, vecāku pabalsts, apbedīšanas pabalsts, atlīdzība par darbspēju zaudējumu, atlīdzība par apgādnieka zaudējumu, kaitējuma atlīdzības sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību, atlīdzība par papildus izdevumiem un pakalpojumiem ārstēšanas periodā.

ietvaros, kurus īsteno valsts institūcijas, pašvaldības un nevalstiskās organizācijas ar Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda atbalstu. Atbilstoši šī fonda 2013.gada programmas nosacījumiem līdzās valodas apguvei vienlaikus ir jānodrošina iespēja iegūt “zināšanas par Latvijas kultūru, tradīcijām, vēsturi, aktuālākajiem sociālajiem un ekonomikas jautājumiem, valsts pārvaldes sistēmas, pamattiesību u.c. jautājumiem”²³. Ar Ministru kabineta noteikumiem ir noteiktas konkrētas aktivitātes, kuras var tikt īstenotas ar Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda līdzfinansējumu. Atbalstāmās aktivitātes iekļauj latviešu valodas kursus, pilsoniskās līdzdalības veicināšanu, brīvprātīgo tīkla izveidi, kas sekmētu trešo valstu pilsoņu integrāciju vietējā sabiedrībā, konsultācijas un atbalstu attiecībā uz veselības aprūpi, nodarbinātību un citas saistītas aktivitātes, kā valsts un pašvaldību darbinieku apmācības, labās prakses apmaiņu ar citām Eiropas Savienības valstīm, kā arī pētījumus par trešo valstu pilsoņu integrāciju Latvijā.²⁴

Latvijā bēgļu un personu ar alternatīvo statusu iekļaušanos darba tirgū īsteno **Nodarbinātības valsts aģentūra** (turpmāk - NVA) – uz abām personu grupām attiecas Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā noteiktie pienākumi un tiesības (t.sk. iesaiste aktīvās darba tirgus politikas pasākumos). Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir tiesības iesaistīties NVA īstenojamās programmās, ja dalība tajās atbilstoši profilēšanas rezultātam ir nepieciešama. Trešo valstu pilsoņiem, tajā skaitā bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kuriem ir piešķirts bezdarbnieka vai darba meklētāja statuss, ir pieejami NVA preventīvie un aktīvie nodarbinātības pasākumi, ja viņi atbilst pasākuma kritērijiem.

No NVA pakalpojumiem lielākajai daļai bezdarbnieku, kuri ir bēgļi vai personas ar alternatīvo statusu, ir nepieciešamas valsts valodas apgūšanas programmas bez priekšzināšanām. Angliski runājošajiem vispiemērotākā ir neformālās izglītības programma "Valsts valoda atbilstoši pamata valsts valodas prasmes līmenim ar angļu pamatvalodu". Pēc valsts valodas pamatu apgūšanas persona (pēc nepieciešamības) var uzsākt dalību kursā "Psiholoģiskās barjeras noņemšana cittautiešiem apgūstot valsts valodu" konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu ietvaros. Gadījumā, ja bēgļa vai alternatīvā statusu ieguvušajai personai ir kaut minimālas valsts valodas zināšanas (sākotnējas komunikācijas prasmes), viņu iesaista arī citās neformālās izglītības programmās un konkurētspēju paaugstināšanas pasākumos nepieciešamo sociālo un profesionālo pamatprasmju attīstīšanai (digitālo, komunikāciju, transportlīdzekļu vadīšanas u.c.). Saistībā ar to, ka šīm personām viens no prioritārajiem jautājumiem ir ienākumu gūšana, viņus iesaista arī nodarbinātības pasākumos (piem., algotos pagaidu sabiedriskajos darbos).

Kā atzīst iesaistītie eksperti, faktori, kas ierobežo bēgļu un personu ar alternatīvo statusu darbā iekārtošanās iespējas un pagarina adaptācijas periodu, ir latviešu valodas nezināšana, zems izglītības līmenis (pārsvarā pamata vai vidējā izglītība), profesionālās kvalifikācijas neesamība vai zema līmeņa profesionālā kvalifikācija, augsts trauksmes līmenis un grūtības pamatvajadzību apmierināšanā (mājoklis, veselība, kopējais materiālais stāvoklis).

²³ Ministru kabineta 2014.gada 9.jūnija noteikumi Nr. 292 "Noteikumi par Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2013.gada programmas aktivitāšu īstenošanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 126 (5186), 01.07.2014.- [stājās spēkā]

²⁴ Ministru kabineta 2014.gada 9.jūnija noteikumi Nr. 292 "Noteikumi par Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2013.gada programmas aktivitāšu īstenošanu". Latvijas Vēstnesis, Nr. 126 (5186), 01.07.2014.

Līdz šim NVA klientu skaits, kam piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, saglabājies ļoti neliels – ne vairāk kā 10 personas gadā. Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu nav zināšanas valsts valodā, līdz ar to viņiem ir ierobežotas iespējas piedalīties NVA piedāvātajos atbalsta pasākumos. Pēc statistikas datiem, 2014.gadā 5 no 9 reģistrētajiem bezdarbniekiem ar bēgļa vai alternatīvo statusu pēc dalības NVA pasākumos ir iekārtojušies darbā.

Bēgļi un personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss, var saņemt bezdarbnieka pabalstu pēc tādiem pašiem nosacījumiem kā Latvijas pilsoņi: 1) ja viņi kvalificējas bezdarbnieka statusam; 2) ja pēdējo 12 mēnešu posmā vismaz 9 mēnešus ir veiktas sociālās iemaksas; 3) kopējais sociālo iemaksu periods Latvijā ir bijis vismaz 12 mēneši. Ņemot vērā grūtības piekļūt darba tirgum un tikt legāli nodarbinātam, vairākums bēgļu un personu ar alternatīvo statusu neatbilst prasībām, lai saņemtu bezdarbnieka pabalstu²⁵. Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras sniegto informāciju, laika posmā no 2010.-2014. gadam divām personām, kuras ir saņēmušas bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statusu, ir piešķirts bezdarbnieka pabalsts²⁶.

Kā minēts iepriekš atbalsts bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu netiek kā īpaši organizēts, tas tiek sniegts esošo programmu ietvaros un tiek finansēts tāpat kā pārējām personām.

2.2: Ar nodarbinātību saistītu atbalsta pasākumu organizēšana

Latvijā personu, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss integrācija nav vienas valsts institūcijas pārraudzībā. Integrācijas dažādie aspekti ir sadalīti starp Kultūras ministriju, Labklājības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju un pašvaldībām atbilstoši to darbības kompetencei.

Latvijā ar integrāciju saistītas aktivitātes galvenokārt tiek finansētas izmantojot Eiropas Savienības fondu (Eiropas Bēgļu fonds, Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonds) mehānismus. Iekšlietu ministrija un Kultūras ministrija ir vadošās valsts iestādes šo fondu apgūvē. Neskatoties uz to, ka valsts budžeta līdzfinansējums ir nozīmīgs ieguldījums, tas tomēr ir nepietiekams, lai izveidotu neatkarīgu un pastāvīgu finansēšanas avotu, kura mērķis būtu veicināt bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrāciju. Turklāt pašvaldības nesaņem papildus finansējumu no valsts budžeta par bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrācijas pasākumu nodrošināšanu.

Nacionālā līmenī atbildība par bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir sadalīta starp divām ministrijām: Kultūras ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde jautājumos par trešo valstu pilsoņu integrācijas politikas izstrādi, savukārt Iekšlietu ministrija kā vadošā iestāde politiskā līmenī pārvalda migrācijas politiku. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk-Pārvalde), kas ir Iekšlietu ministrijas padotības iestāde, īsteno migrācijas politiku, tajā skaitā veic patvēruma pieteikumu izskatīšanu, lemj par starptautiskā aizsardzības statusa pagarināšanu vai atņemšanu un nodrošina personu apliecinošo, ceļojuma dokumentu un uzturēšanās atļauju izsniegšanu. Pārvalde ir atbildīga par pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai piešķiršanu un izmaksāšanu bēgļiem un personām ar

²⁵ UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums "Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana", 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf

²⁶ Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras amatpersonu sniegto informāciju.

alternatīvo statusu. Taču Pārvalde neapkopo informāciju par šo personu nodarbinātību vai dzīvesvietu pēc starptautiskā aizsardzības statusa saņemšanas.

Līdz ko personai ir piešķirts bēgļa vai alternatīvas statuss, par šo personu integrāciju atbildību uzņemas **Kultūras ministrija**, kuras kompetencē ir trešo valstu pilsoņu integrācijas politikas izstrāde un ieviešana. Lai veicinātu diskusiju un sadarbību starp institūcijām trešo valstu pilsoņu integrācijas jomā, sekmētu viņu un viņus pārstāvošo nevalstisko organizāciju līdzdalību valsts politikas veidošanā sabiedrības integrācijas jomā Kultūras ministrija ir izveidojusi Konsultatīvo padomi trešo valstu pilsoņu integrācijai²⁷. Ministru prezidenta pārraudzībā darbojas publisks nodibinājums - **Sabiedrības integrācijas fonds**, kura mērķis ir finansiāli atbalstīt un veicināt sabiedrības integrāciju, piesaistot finansējumu no valsts un pašvaldību budžetiem. Sabiedrības integrācijas fonds īsteno valsts budžeta, Eiropas Savienības politiku instrumentu un ārvalstu finanšu palīdzības finansētās programmas, organizējot projektu konkursus, kuru mērķa grupa ir trešo valstu pilsoņu, kuri likumīgi uzturas Latvijā, integrācijas pasākumi, t.sk. valsts valodas apmācības. Kultūras ministrijas un Sabiedrības integrācijas fonda atbalstītās aktivitātes galvenokārt ir vērstas uz trešo valstu pilsoņu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā un kultūrvīdē. Integrācijas darba tirgū kontekstā atbalstītie pasākumi sekmē latviešu valodas apguvi, kas veicina mērķa grupas iespējas atrast darbu tepat Latvijā.

Labklājības ministrijas kompetencē ir normatīvo aktu izstrāde attiecībā uz sociālo aprūpi, sociālo rehabilitāciju, profesionālo rehabilitāciju un saistošu tehnisko atbalstu arī bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Atbildība par sociālās palīdzības un pakalpojumu nodrošināšanu ir dalīta starp valsti un pašvaldībām ar atsevišķiem budžetiem.

Nodarbinātības valsts aģentūra, kas darbojas Labklājības ministrijas pārraudzībā, ir atbildīgā institūcija par atbalsta nodrošināšanu bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautām personām. Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk NVA) saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumu²⁸ reģistrē un uzskaita bezdarbniekus un darba meklētājus, kā arī veic bezdarbnieku profilēšanu; palīdz bezdarbniekiem un darba meklētājiem, kā arī ekonomiski neaktīvajiem iedzīvotājiem iesaistīties darba tirgū; bez maksas informē par brīvajām darba vietām; organizē bezdarbnieku, darba meklētāju un darba devēju dialogu, lai samazinātu bezdarbu; organizē vai īsteno aktīvos nodarbinātības pasākumus un preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus; bez maksas sniedz karjeras konsultācijas.

Trešo valstu pilsoņiem, tajā skaitā bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kuriem ir piešķirts bezdarbnieka vai darba meklētāja statuss, ir pieejami NVA atbalsta pasākumi, ja klients atbilst pasākuma kritērijiem. NVA sadarbībā ar citām valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī fiziskām un juridiskām personām un šādu personu apvienībām organizē un īsteno aktīvos nodarbinātības pasākumus un preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus. Pasākumu īstenošanai un pakalpojumu sniegšanai NVA izvēlas pasākumu īstenotājus – izglītības iestādes, eksaminācijas centrus, darba devējus, sociālo pakalpojumu sniedzējus, amata meistarus, konsultantus, ekspertus, speciālistus, surdotulkus, asistentus, ergoterapeitus un citus pakalpojumu sniedzējus. Pasākumu īstenotājus NVA izvēlas

²⁷ Trešo valstu pilsoņi, http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/integracija/treso_valstu_pilsoni.html, sk.25.09.2015.

²⁸ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 80 (2655), 29.05.2002. – [stājas spēkā 01.07.2002.]

atbilstoši prasībām, kas noteiktas normatīvajos aktos par publiskajiem iepirkumiem²⁹. Aktīvo nodarbinātības pasākumu īstenošanai NVA piesaista darba devējus un pakalpojumu sniedzējus (atbilstoši Publisko iepirkumu likuma nosacījumiem). NVA sadarbības partneri ir gan nevalstiskās organizācijas, gan izglītības iestādes, gan darba devēji, kuri iesaistās pasākumu īstenošanā, kā arī ziņo par vakancēm. Lēmumu par personas dalību NVA pasākumos nodarbinātības aģents pieņem atkarībā no profilēšanas rezultātiem un intervijas laikā iegūtas informācijas.

Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē ir izglītības politikas ieviešana un izglītības pieejamības nodrošināšana bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, tajā skaitā nepilngadīgām personām. Sadarbībā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, skolām un pašvaldībām, ministrija nodrošina, ka visi bērni saņem obligāto vispārējo pamatzglītību, kā arī sekmē augstākās un profesionālās izglītības pieejamību. Līdz šim attiecībā uz bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu Izglītības un zinātnes ministrija ir nodrošinājusi valsts finansētas vispārējās izglītības pieejamību nepilngadīgām personām.

Latvijā **pašvaldību** kompetencē ir to administratīvā teritorijā reģistrēto bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrācijas sekmēšana, tajā skaitā sociālās palīdzības un pakalpojumu nodrošināšana, kuras apmēru nosaka personas uzturēšanās atļaujas veids un sociālais statuss. Pašvaldībām sadarbībā ar bāriņtiesu ir pienākums nodrošināt aizsardzību nepilngadīgām personām savā administratīvajā teritorijā, tajā skaitā nodrošināt nepilngadīgo personu tiesības uz izglītību. Ņemot vērā, ka piešķirot bēgļa statusu personai un tās ģimenes locekļiem izsniedz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, viņiem ir garantētas tiesības saņemt pilnu klāstu sociālo pakalpojumu un palīdzību, ko piedāvā pašvaldības, tajā skaitā pakalpojumus, kas skar mājokli, darbavietas atrašanu, apmācības un piekļuvi izglītībai. Personām ar alternatīvo statusu un viņu ģimenes locekļiem izsniedz termiņuzturēšanās atļaujas, kas nodrošina no pašvaldību sociālās palīdzības klāsta saņemt tiesības saņemt informāciju, konsultācijas, pārnakšņot nakts patversmēs un saņemt sociālo pabalstu garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanai.

Latvijā darbā ar bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss ir iesaistītas vairākas nevalstiskās organizācijas, no kurām lielākā un aktīvākā projektu apguvē un īstenošanā ir biedrība – **Patvērums “Drošā māja”**, kas kopš 2008.gada sniedz atbalstu integrācijas jautājumos bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, piedāvājot konsultācijas, praktisku palīdzību un apmācības, tādējādi sekmējot šo personu socio-ekonomisko un tiesisko integrāciju. Atbalsts galvenokārt sniegts projektu ietvaros, kurus līdzfinansē Eiropas Bēgļu fonds. Organizācija ir nodrošinājusi arī materiālu atbalstu, kas izpaužas kā atbalsts mājokļu izmaksu segšanai, apģērbu un māsaimniecības preču iegādei, finansiāls atbalsts izglītojošiem pasākumiem un medicīniskā palīdzība, piemēram, iegādājoties medikamentus. Projektu ietvaros organizācija ir nodrošinājusi iespēju bēgļiem saņemt profesionālo apmācību un palīdzību mājokļa un darba atrašanā, kā arī sniegusi vispārēju informāciju par Latviju, valsts iestāžu pakalpojumiem, izglītības sistēmu, darba tirgus un veselības sistēmu. Papildus organizācija ir apmācījusi pašvaldību darbiniekus, lai

²⁹ Ministru kabineta 2011.gada 25.janvāra noteikumi Nr.75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem”, Latvijas Vēstnesis, Nr. 21 (4419), 08.02.2011.

sagatavotu viņus darbam ar bēgļiem. Pastāvīgi tiek sniegtas sociālo darbinieku un juristu konsultācijas, kuri ir specializējušies nodarbinātības, izglītības un mājokļa jautājumos.³⁰

Latvijā nav viena centrālā koordinējošā iestāde bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrācijas atbalsta pasākumiem. Katra valsts iestāde un tās pārraudzībā esošās tiešās pārvaldes iestādes darbojas savas kompetences ietvaros atbilstoši politiskajām jomām.

Nemot vērā, ka Eiropas Savienības Tieslietu un iekšlietu ministru padome vienojās par 120 000 personu, kam nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanu divu gadu laikā, Latvijā ir aktualizēts jautājums par patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrāciju Latvijā. 2015.gada 22.jūlijā ir izdots Ministru prezidenta rīkojums Nr.306 "Par darba grupu", ar ko tika izveidota Iekšlietu ministrijas vadīta augsta līmeņa starpinstucionāla darba grupa patvēruma meklētāju jautājuma risināšanai. Darba grupas uzdevums bija izstrādāt piemērotu sistēmu patvēruma meklētāju uzņemšanai, bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrācijai Latvijā. Darba grupā darbojās valsts sekretāri no Ārlietu ministrijas, Labklājības ministrijas, Kultūras ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Veselības ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Ekonomikas ministrijas. Darba grupā bija piesaistīti arī pašvaldību pārstāvji. 2015.gada 3. novembrī Ministru kabinets apstiprināja darba grupas izstrādāto Rīcības plānu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā³¹.

Rīcības plānā³² ir paredzēti vairāki pasākumi, kas veicinās patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvo aizsardzības statusu saņēmušo personu integrāciju darba tirgū. No starptautiskās aizsardzības statusa iegūšanas brīža būs pieejama sociālekonomiskā iekļaušana ar nodarbinātības palīdzību, kas ietver:

- bezdarbnieku/ darba meklētāja statusa piešķiršanu atbilstoši Bezdarbnieku un darba meklētāju likumam;
- klienta profilēšanu;
- individuālā darba meklēšanas plāna izstrādi;
- karjeras konsultācijas;
- sadarbību ar darba devēju;
- sadarbību ar sociālo mentoru;
- klientam piemēroto aktīvo darba tirgus politikas pasākumu piedāvāšanu;
- valsts valodas apguvi;
- konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus;
- subsidētu darba vietu;

³⁰ UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums "Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana", 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf

³¹ Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā (projekts) Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40370331&mode=mk&date=2015-11-03> [sk.0411.2015.]

³² Rīcības plāns ietver trīs rīcības virzienus - personu atlasi un pārvietošanu, patvēruma meklētāju uzņemšanu un izmitināšanu, kā arī sociālekonomiskās iekļaušanas pasākumus.

- mācības pie darba devēja;
- dalību algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos.

Kā jaunu prakses piemēru, var minēt, ka, pamatojoties uz 2015. gada 17. septembrī Kultūras ministrijas un biedrības „Patvērums „Drošā māja”” noslēgto līdzdarbības līgumu par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu trešo valstu pilsoņu integrācijai, no šā gada 1. oktobra biedrība uzsāk trešo valstu pilsoņu, tai skaitā bēgļu un personu ar alternatīvo statusu, integrācijas atbalsta pasākumu nodrošināšanu. Paredzēts, ka līdz 2016. gada 14. februārim „Patvērums „Drošā māja”” sniegs informāciju un regulāras konsultācijas trešo valstu pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem par aktuāliem integrācijas jautājumiem (izglītību, nodarbinātību, veselības aprūpi u.c.).³³

3. ATBALSTA PASĀKUMI PIEKĻUVEI DARBA TIRGUM

Valodu apguves kursi

Trešo valstu pilsoņi lielā daļā profesiju Latvijā var strādāt tikai tad, ja viņi noteiktā līmenī ir apguvuši latviešu valodas zināšanas. Darba tirgum nepieciešamais latviešu valodas prasmes līmenis ir atkarīgs no personas nodarbinātības valsts vai privātajā sektorā, kā arī no profesijas statusa, vai tā ir reglamentēta vai nereglamentēta. Reglamentēta profesija nozīmē, ka tai valsts vai starptautiskā līmenī ir noteiktas konkrētas profesionālās kvalifikācijas prasības. Nereglamentētajām profesijām šādas prasības nav noteiktas. Valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmēj sabiedrību darbinieku, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, profesionālo un amata pienākumu veikšanai darbam nepieciešamo latviešu valodas prasmes līmeni nosaka valsts. Privāto iestāžu, organizāciju un uzņēmumu darbiniekiem attiecīgās profesijas vai amata pienākumu veikšanai nepieciešamo latviešu valodas prasmes līmeni un pakāpi nosaka darba devējs. Tomēr, ja darbinieks ar savu darbu veic noteiktas publiskas funkcijas vai skar likumīgās sabiedriskās intereses, attiecīgā darba veikšanai var būt nepieciešamas latviešu valodas zināšanas, kuru nepieciešamo zināšanu prasmju līmeni nosaka Ministru kabineta noteikumi Nr.733³⁴.

Valsts bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu nepiedāvā speciāli viņu vajadzībām pielāgotas valsts apmaksātas regulāras latviešu valodas apguves programmas. Personām ar bēgļa statusu un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss attiecīgi 12 vai 9 mēnešus ir pieejams **pabalsts valsts valodas apguvei** 49.80 EUR mēnesī. Saskaņā ar Patvēruma likumu³⁵, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde pabalstu valsts valodas apguvei bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, pamatojoties uz saņemto rēķinu par pakalpojuma sniegšanu un informāciju par nodarbību apmeklējumu, pārskaita tās iestādes vai institūcijas kontā, kurā persona apgūst valsts valodu un kura nodrošina valsts valodas apguvi licencētas programmas ietvaros. Šis ir vienīgais regulārais valsts nodrošinātais atbalsts latviešu valodas apguvei.

³³ “Patvērums “Drošā māja”” uzsāk īstenot valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu trešo valstu pilsoņu integrācijai, <http://www.patverums-dm.lv/lv/patverums-drosa-maja-uzsak-istenot-valsts-parvaldes-delegeto-uzdevumu-treso-valstu-pilsonu-integracijai/687>, sk.05.10.2015.

³⁴ Ministru kabineta 2009.gada 7.jūlija noteikumi Nr.733 “Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi”, Latvijas Vēstnesis, Nr. 110 (4096), 14.07.2009.

³⁵ Patvēruma likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 100 (4086), 30.06.2009. – [stājas spēkā 14.07.2009.]

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.210³⁶ Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde var pieņemt lēmumu pārtraukt izmaksāt pabalstu valsts valodas apguvei, ja persona:

- apguvusi valsts valodu pirmajā valsts valodas prasmes līmenī un saņēmusi apguvi apliecinošu dokumentu;
- neattaisnotu iemeslu dēļ nav apmeklējusi vismaz pusi nodarbību, par kurām pārvalde pārskaitījusi pabalstu;
- zaudējusi bēgļa vai alternatīvo statusu;
- mirusi vai ar tiesas spriedumu izsludināta par mirušu;
- gūst ienākumus, kas pārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu;
- iztikas līdzekļu deklarācijā norādījusi nepatiesas ziņas.

Izmantojot Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda un Eiropas Bēgļu fonda, atbalstu Nodarbinātības valsts aģentūra, Latviešu valodas aģentūra, Rīgas pašvaldība, kā arī nevalstiskās organizācijas organizē latviešu valodas kursus, kuru mērķa grupa ir trešo valstu pilsoņi kopumā, t.sk. Latvijas nepilsoņi. Šie kursi nav regulāri un notiek tad, kad ir pieejams finansējums. Tādējādi pieejamie latviešu valodas kursi nav pielāgoti konkrēti bēgļu un personu ar alternatīvo statusu īpašajām vajadzībām. Turklāt iesaistīto iestāžu un organizāciju speciālisti nesaņem regulāras apmācības konkrēti darbam ar bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu.

Attiecībā uz valodas kursu pasniedzējiem, apkopotā informācija liecina, ka lielākajai daļai pasniedzējiem ir pieredze darbā ar pieaugušajiem. Pedagogu atlasē valodas kursu organizatori pievērš uzmanību viņu pieredzei gan valodas apmācības, gan pieaugušo izglītības jomā. Atsevišķas organizācijas kā pedagogu atlases kritēriju izvirza prasību par iepriekšējo darba pieredzi ar trešo valstu pilsoņiem un svešvalodu – krievu un angļu – zināšanām. Papildus apmācības darbam ar bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, netiek nodrošinātas, bet var tikt piedāvāti semināri, mācību līdzekļi, psiholoģiskas un metodiskas konsultācijas par to, kā strādāt ar konkrēto mērķa grupu – trešo valstu pilsoņiem.³⁷

Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu pieejamo latviešu valodas kursu papildus bezmaksas apguves iespējas ir šādas:

I Bēgļi un personas ar alternatīvo statusu, kuri **Nodarbinātības valsts aģentūrā** (NVA), reģistrējušies kā darba meklētāji, bezdarbnieki vai darba riskam pakļautas personas, var piedalīties NVA latviešu valodas apguvesursos, kuru mērķis ir paaugstināt personu konkurētspēju darba tirgū un nodrošināt spēju pielāgoties mainīgajām darba tirgus prasībām, latviešu valodas apguvi:

- 1) bezdarbniekiem un darba meklētājiem, kuru prasmes neatbilst mainīgajām darba tirgus prasībām vai šīs prasmes ir nepietiekamas un tā iemesla dēļ ir grūti atrast darbu, pasākuma „Neformālās izglītības ieguve” ietvaros tiek īstenotas šādas valsts valodas programmas:
 - ✓ Valsts valoda atbilstoši pamata valsts valodas prasmes līmenim (150 st.)
 - ✓ Valsts valoda atbilstoši vidējam valsts valodas prasmes līmenim (150 st.)
 - ✓ Valsts valoda atbilstoši augstākajam valsts valodas prasmes līmenim (150 st.)

³⁶ Ministru kabineta 2014.gada 22.aprīļa noteikumi Nr.210 “Noteikumi par pabalstu bēglim un personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss”, Latvijas Vēstnesis, Nr. 80 (5140), 24.04.2014.

³⁷ Pētījums “Trešo valstu pilsoņu portrets Latvijā”, Sabiedrības integrācijas fonds, 2015, 65 – 67 lpp.

- ✓ Valsts valoda atbilstoši pamata valsts valodas prasmes līmenim (ar angļu pamatvalodu) (150 st.);
- 2) bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautām personām pasākuma „Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi” ietvaros tiek īstenotas šādas valsts valodas programmas:
 - ✓ Valsts valodas prasmju attīstīšana (36 st.)
 - ✓ Psiholoģiskās barjeras noņemšana cittauniešiem, apgūstot valsts valodu (16 st.)

Pasākuma „Neformālās izglītības ieguve” apgūvē NVA īsteno apmācības ar kuponu metodi, kad bezdarbnieki un darba meklētāji apmācību kuponu izvēlētajai neformālās izglītības programmai saņem rindas kārtībā atbilstoši vēlmes reģistrēšanas datumam NVA datu bāzē. Īstenojot apmācības ar kuponu metodi, tiek ņemti vērā šādi pamatnosacījumi:

- sociālās un profesionālās pamatprasmes, kurās atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību, kuru nosaka labklājības ministra izveidota komisija;
- bezdarbniekam un darba meklētājam ir iespēja saņemt apmācību kuponu un iesaistīties neformālās izglītības programmas apgūvē un pēc noslēguma pārbaudījuma nokārtošanas saņemt iegūto zināšanu apliecināšu dokumentu;
- apmācību laikā tikai bezdarbniekiem tiek nodrošināta stipendija 99,60 EUR apmērā par kalendāro mēnesī.

II **Latviešu valodas aģentūra** (Izglītības un zinātnes ministrijas pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde) ar Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda līdzfinansējumu ir īstenojusi projektus “Atbalsts trešo valstu pilsoņiem pirms ieceļošanas un adaptācijas periodā” (no 2013.gada 28. decembra līdz 2014. gada 30. jūnijam) un “Atbalsts trešo valstu pilsoņiem pirms ieceļošanas un adaptācijas periodā 2” (no 2014.gada 5.decembra līdz 2015.gada 30.jūnijam), kuru mērķis ir izstrādāt un organizēt trešo valstu pilsoņiem kvalitatīvas adaptācijas programmas un pasākumus, lai nodrošinātu pilnvērtīgu piekļuvi pakalpojumiem un rosinātu līdzdalībai sabiedrības dzīvē, kā arī lai sekmētu uzņemošās sabiedrības pozitīvo attieksmi pret citādo³⁸. Latviešu valodas apguve tika īstenota atbilstoši valodas prasmes līmenim B1 un B2. Projektu ietvaros notika 120 stundu kursi valodas apguvei un integrācijai, un 120 stundu kursi naturalizācijai nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvei, ar jaunu informāciju un mācību un metodiskajiem materiāliem papildināta 2012.gadā izveidotais portāls trešo valstu pilsoņiem www.sazinastilts.lv. Portālā tagad pieejami teksti lasītprasmes pilnveidei un interaktīvie uzdevumi C1 un C2 valodas prasmes līmeņa apguvei, līdz ar to ir piedāvāts lasītprasmes apguves un pilnveides tekstu komplekts visiem valodas apguves līmeņiem. Teksti ir sakārtoti tematiski un sekmē ne tikai latviešu valodas apguvi, bet ļauj iepazīt Latvijas vēsturi, ģeogrāfiju, kultūru, sadzīvi, kā arī sabiedrībā zināmu cilvēku darbību un sasniegumus. Daļa no uzdevumiem izmantojami valodas prasmju pašpārbaudei un pašmācībai. Realizētā projekta laikā tika izglītoti un sniegts metodisks atbalsts pedagogiem, kuri strādā ar trešo valstu pilsoņiem³⁹. Portāls www.sazinastilts.lv ir publiska vietne latviešu valodas apguvei, tādēļ tā ir vienlīdz pieejama kā bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kā trešo valstu pilsoņiem gan esot Latvijā, gan uzturoties citā valstī.

³⁸ Projekts “Atbalsts trešo valstu pilsoņiem pirms ieceļošanas un adaptācijas periodā”, http://www.valoda.lv/Starpkulturu_projekti/Projekts_Atbalsts_treso_valstu_pilsoniem_pirms_iecelosanas_un_adaptācijas_perioda/1304/mid_529, sk.09.10.2015.

³⁹ Tiek pabeigta projekta “Atbalsts trešo valstu pilsoņiem pirms ieceļošanas un adaptācijas periodā 2” īstenošana, http://www.valoda.lv/Aktualitates/Tiek_pabeigta_projekta_Atbalsts_treso_valstu_pilsoniem_pirms_iecelosanas_un_adaptācijas_perioda_2_īstenošana/1534/mid_522, sk.22.09.2015.

III Kopš 2011.gada **Rīgas pašvaldība** organizē bezmaksas latviešu valodas kursus, kurus var apmeklēt pieaugušie, kuri savu dzīvesvietu ir deklarējuši Rīgā, izņemot bezdarbniekus. Lai apmeklētu kursus, ir jāiesniedz izziņa par deklarēto dzīvesvietas adresi. Valodu kursi ir pieejami no 0 līdz B2 līmenim. Ņemot vērā, ka pašvaldība neapkopo informāciju par kursu apmeklētāju juridisko statusu Latvijā, nav iespējams noteikt, cik no kursu apmeklētājiem ir personas ar bēgļa vai alternatīvo statusu.

IV **Biedrība “Patvērums “Drošā māja”**”, kopš 2011.gada periodos, kad ir pieejams Eiropas Bēgļu fonda finansējums projektu īstenošanai, organizē latviešu valodas kursus konkrēti bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss. Latviešu valodas mācības tiek organizētas iesācēju līmenim. Kā norāda biedrības eksperti, šai mērķa grupai problēmas rada tas, ka primāri ir jā rūpējas par ģimenes nodrošināšanu ar mājokli un iztiku, līdz ar to valodas apguvei netiek veltīts pietiekami daudz laika un pūļu. Biedrības eksperti atzīst, ka, ja ir atrisināti mājokļa jautājumi un citi jautājumi saistīti ar pamatvajadzībām, tad latviešu valodas apguve noris veiksmīgāk. Personas, kas strādā ar bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, ir skolotāja kvalifikācija un pieredze darbā ar pieaugušajiem, bet attiecībā uz bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušo personu īpašajām vajadzībām, ir saņēmušas tikai biedrības speciālistu instrukcijas un padomus.

V **Starptautiskā Migrācijas organizācija** kopš 2010.gada ir uzsākusi projektu ciklu "Drošība un tolerance - imigrantu veiksmīgas integrācijas priekšnosacījumi Latvijā" ar Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda atbalstu, kuru ietvaros ir organizētas latviešu valodas nometnes un regulāras latviešu valodas nodarbības, Latvijas iepazīšanas pasākumi un sniegtas konsultācijas sievietēm - trešo valstu pilsonēm, kas nesen pārcēlušās uz dzīvi Latvijā. Ņemot vērā, ka organizācija aktivitātes organizē ar Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda atbalstu, tad minētie pasākumi ir neregulāri un mērķa grupai pieejami tikai projekta īstenošanas laikā.

VI **Biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”** Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda atbalstītā projekta “Atvērti pasaulei, atvērti dažādībai” ietvaros organizēja bezmaksas latviešu valodas kursus un kultūras kursus trešo valstu pilsoņiem Rīgā, Rīgas reģionā, Liepājā, Saldū, Ventspilī un Daugavpilī. Projekta īstenošanas laikā no 2014.gada decembra līdz 2015.gada jūnijam iesaistītajām personām bija iespēja piedalīties izglītojošās ekskursijās, iegūt pirmo darba pieredzi Latvijā, iegūt atbalsta personas palīdzību ikdienas jautājumu risināšanā, saņemt izglītojošus materiālus par veselības, sociālās drošības un aprūpes pakalpojumiem, izglītību un dalību nevalstiskajās organizācijās, piedalīties informatīvos pasākumos par naturalizācijas procesu un Latvijas pilsonību, Rīgā apmeklēt atbalsta grupu jaunajiem un topošajiem vecākiem.⁴⁰

⁴⁰ LSK aicina pieteikties bezmaksas latviešu valodas un kultūras kursiem, <http://www.redcross.lv/lv/projekti/lsk-aicina-pieteikties-bezmaksas-latviesu-valodas-un-kulturas-kursiem/>, sk.09.10.2015.

Ievirzes kursi

Valsts līmenī nav paredzēta ievirzes kursu organizēšana bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Taču šādu atbalsta pasākumu īstenošana ir noteikta Eiropas Savienības fondu finansēto programmu ieviešanas tiesību aktos. Atbilstoši Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2013.gada programmas nosacījumiem līdzās valodas apguvei vienlaikus bija jānodrošina iespēja trešo valstu pilsoņiem “iegūt zināšanas par Latvijas kultūru, tradīcijām, vēsturi, aktuālākajiem sociālajiem un ekonomikas jautājumiem, valsts pārvaldes sistēmas, pamattiesību u.c. jautājumiem”. Tāpēc fonda 2013.gada programmas īstenošanas laikā 2014. un 2015.gadā organizācijas, kuras projektu ietvaros piedāvāja latviešu valodas kursus, īstenoja arī dažādus integrācijas pasākumus, kuru saturs tika saskaņots ar valodas apmācību saturisko pusi, tādējādi nostiprinot gan valodas zināšanas, gan sekmējot trešo valstu pilsoņu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā un vidē.

Līdz ar to teju visas organizācijas, kuru īstenotos projektus līdzfinansē Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda ietvaros, līdzās latviešu valodas apmācības kursiem rīkoja dažādas aktivitātes valodas prakses iespēju nodrošināšanai un sociālo un kultūras integrāciju Latvijas sabiedrībā un kultūrvīdē sekmējošus pasākumus. Valodas kursu dalībniekiem tika organizētas ekskursijas, gan lai iepazītu pilsētu, kurā viņi dzīvo, gan lai parādītu Latvijas reģionus, Latvijas dabu, nozīmīgākos kultūras pieminekļus un apskates objektus. Tāpat tika organizēti dažādu muzeju, iestāžu un brīvdabas pasākumu apmeklēšana, kuros bija iespējams nonākt Latvijas dabiskajā kultūras un valodas vidē. Kā arī tika piedāvātas lekcijas, semināri un izglītojoša rakstura pasākumi, kuros tika aptvertas tādas tēmas kā Latvijas vēsture, likumdošana, ekonomika, politika un izglītības sistēma. Līdz ar to valodas pasniedzējiem, plānojot latviešu valodas apguves programmu, tika izvirzīta prasība tematiski aptvert jautājumus, kas ļāva iepazīt Latvijas kultūru šī jēdziena visplašākajā izpratnē – tradīcijas, svētki, dzīvesveids, vide, valodu un etnisko grupu daudzveidība, literatūra, folklorā, māksla utt.

Tā kā viena no problēmām, ar kuru saskaras valodas kursu apmeklētāji, ir nepietiekamas valodas prakses iespējas, kursu organizatori šim aspektam bija pievērsuši īpašu uzmanību. Piemēram, Nacionālais integrācijas centrs rīkoja valodas kafejnīcas – sarunas brīvā formā latviešu valodā par dažādām tēmām – Rīga, vasara Latvijā, tirgus tradīcijas, ģimenes svētki u.c. Biedrība “Patvērums “Drošā māja”” rīkoja pasākumus ar nosaukumu “Riču Raču”, kuros gan sniedza informāciju par aktuāliem jautājumiem, gan radīja brīvu sarunu iespējas par dažādām tēmām. Savukārt biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts” rīkoja radošos vakarus un darbnīcas, kurās praktiskā darbošanās tika kombinēta ar latviešu valodas lietošanu.

Atsevišķi ievirzes kursi projektu īstenošanas laikā bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, bija pieejami biedrībā “Patvērums “Drošā māja””, kur Eiropas Bēgļu fonda projekta ietvaros tika organizēti prasmju pilnveides kursi, kuros sniedza informāciju par veselības aprūpes sistēmu, sociālās palīdzības sistēmu, nodarbinātību un izglītības sistēmu Latvijā.

Pēc katras iesaistītās organizācijas iespējām pasniedzēji var būt apmācīti starpkultūru jautājumos un darbam ar trešo valstu pilsoņiem, bet ne konkrēti tikai darbam ar bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss.

Izglītība

Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu valsts vai pašvaldības nenodrošina īpašus atbalsta pasākumus augstākās izglītības iegūšanai. Līdz ar to koledžu un augstskolu personāls, kas nonāk kontaktā ar studentiem, nav apmācīts īpaši darbam ar bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušām personām.

Saskaņā ar Izglītības likuma⁴¹ 3.panta 7.punktu bēglim un personai ar alternatīvos statusu ir tiesības uz izglītību. Trešo valstu pilsoņiem, kuriem ir derīga pastāvīgās vai termiņuzturēšanās atļauja, ir tiesības uz valsts nodrošinātu bezmaksas pamatizglītību un vidējo izglītību. Par augstākās izglītības programmu apguvi personas maksā saskaņā ar noslēgto līgumu ar attiecīgo izglītības iestādi.

Valsts un pašvaldību pamatizglītības vai vidējās izglītības iestādēs izglītību iegūst latviešu vai mazākumtautību valodā. Augstāko izglītību Latvijā valsts augstskolās var iegūt latviešu valodā un angļu valodā, bet privātajās augstskolās – latviešu, angļu un krievu valodā. Latvijā, lai iestātos augstākās izglītības iestādē, ir nepieciešams atestāts par vispārējo vidējo izglītību vai diploms par profesionālo vidējo izglītību. Atsevišķās studiju programmās, ja vidējās izglītības atestāts/diploms ir iegūts ārvalstīs, šis dokuments ir jāiesniedz ekspertīzei Akadēmiskās informācijas centram. Lai iestātos augstskolā, studentiem var būt jākārtos iestājpārbaudījumi. Augstāko izglītību Latvijā var iegūt akadēmiskā augstākā izglītības programmā vai profesionālā augstākās izglītības programmā. Akadēmiskās augstākās izglītības programmas ir orientētas uz teorētisku zināšanu apguvi un šo zināšanu pielietošanu dažādu fenomenu pētniecībā. Pēc šo programmu apguves students iegūst bakalaura, maģistra vai doktora zinātnisko grādu. Profesionālās augstākās izglītības programmas ir orientētas uz praktisku profesionālu iemaņu apguvi. Pēc šādas programmas apguves students iegūst bakalaura vai maģistra profesionālo grādu vai profesionālo kvalifikāciju. Akadēmiskās programmas var apgūt tikai universitātēs vai augstskolās. Profesionālās studiju programmas var apgūt arī koledžās.

Profesionālā izglītība un apmācība

Valsts līmenī nav paredzēta tieši bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu izstrādātas arodapmācības programmas.

Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kurām ir piešķirts bezdarbnieka statuss ir iespēja saņemt **Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA)** apmācību kuponu un iesaistīties:

- 1) profesionālās tālākizglītības programmu apgūvē, kas dod iespēju iegūt profesionālo kvalifikāciju. Pēc attiecīgās programmas apguves bezdarbnieks kārtos profesionālās kvalifikācijas eksāmenu. Bezdarbniekam, kurš nokārtojis profesionālās kvalifikācijas eksāmenu, izsniedz profesionālās kvalifikācijas apliecību;
- 2) profesionālās pilnveides izglītības programmu apgūvē, kas dod iespēju pilnveidot savu profesionālo meistarību un apgūt mainīgajām darba tirgus prasībām atbilstošas

⁴¹ Izglītības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 343/344, 17.11.1998. – [stājās spēkā 01.06.1999.]

sistematizētas profesionālās zināšanas un prasmes. Bezdarbniekam, kurš apguvis pilnveides programmu, izsniedz profesionālās pilnveides izglītības apliecību.

Dalībai profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides izglītības programmu apguvei, kuru nodrošina NVA, var pieteikties:

- bezdarbnieks, kuram nav iepriekš iegūta profesionālā kvalifikācija;
- bezdarbnieks, kura iepriekš iegūtā profesionālā kvalifikācija vai profesionālā pieredze nav pieprasīta darba tirgū;
- bezdarbnieks, kura iepriekš iegūtā profesionālā kvalifikācija neatbilst attiecīgajai profesijai noteiktajām prasībām, piemēram, nav saņemts normatīvajos aktos noteikts profesionālās pilnveides dokuments (sertifikāts), kas apliecina tiesības turpināt strādāt iepriekš iegūtajā profesijā;
- bezdarbnieks, kurš zaudējis profesionālās prasmes, jo nav strādājis iegūtajā profesijā vismaz trīs gadus vai veselības stāvokļa dēļ nevar turpināt būt, nodarbināts iegūtajā profesijā.

Īstenojot apmācību ar kuponu metodi, tiek ņemti vērā šādi pamatnosacījumi:

- apmācību jomas un profesijas, kurās atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēm nepieciešams veikt bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību, nosaka Labklājības ministrijas izveidota komisija. Bezdarbniekam ir iespēja izvēlēties izglītības programmu no Labklājības ministrijas apstiprinātā Apmācību jomu un profesiju saraksta un izglītības iestādi.
- bezdarbniekiem ir iespēja izvēlēties profesionālās tālākizglītības vai profesionālās pilnveides programmu un izglītības iestādi no NVA piedāvātā profesionālās tālākizglītības programmu saraksta vai no profesionālās pilnveides programmu saraksta, vai izvēlēties izglītības iestādi patstāvīgi.
- bezdarbniekam tiek izsniegts kupons izvēlētajās izglītības programmas apmaksai.
- bezdarbniekam ar invaliditāti noteiktas profesionālās izglītības programmas iespējams apgūt elektroniskās apmācības veidā.
- apmācību ilgums līdz 8 mēnešiem.
- apmācību laikā bezdarbniekam tiek nodrošināta stipendija EUR 99,60 apmērā par kalendāro mēnesi.

Līdz šim neviens bēglis vai persona ar alternatīvo statusu nav izmantojusi iespēju apgūt NVA piedāvātās profesionālās izglītības programmas. Tas bieži vien ir saistīts ar to, ka izglītības programmas tiek piedāvātas latviešu valodā un bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušām personām arī pēc latviešu valodas apguves kursu pabeigšanas valodas zināšanas nav tādā līmenī, lai varētu apgūt citas izglītības programmas. Tādēļ līdz šim NVA darbiniekiem nav nodrošinātas apmācības īpaši darbam ar bēgļiem un alternatīvo statusu ieguvušām personām.

Lai veicinātu bēgļu iekļaušanos darba tirgū, 2013.gadā **biedrība “Patvērums “Drošā māja””** īstenoja projektu “Profesionālo iemaņu paaugstināšana nodarbinātības veicināšanai patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu” ar Eiropas Bēgļu fondu atbalstu. Projekta ietvaros 9 dalībniekiem tika piedāvāti karjeras konsultanta pakalpojumi, dažādu profesionālo kvalifikācijas kursu teorētiskā un praktiskā apguve četrus mēnešus garumā, apgūstot prasmes izvēlētajā profesijā - apdares darbi un telpu remonts, nagu kopšana, frizieris, pavārs, telpu uzkopšanas organizācija, florists. Taču dažādu apstākļu dēļ apmācības pabeidz 8 dalībnieki un diemžēl pašlaik apgūtajās profesijās nestrādā neviens no apmācību dalībniekiem.

Procedūras profesionālās kvalifikācijas atzīšanai

Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, tāpat kā trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas Latvijā, ir tiesības pastāvīgi strādāt tādā profesijā, kas Latvijā ir reglamentēta⁴². Ārvalstīs iegūtas profesionālās kvalifikācijas atzīšanu veic **Akadēmiskās informācijas centrs**, kas ir valsts pārvaldes institūcija un kopš 1995.gada pārstāv Latviju ENIC/NARIC tīklos. Akadēmiskās informācijas centrs kopš 2003.gada ir informācijas institūcija par ārvalstīs iegūtas profesionālās kvalifikācijas atzīšanu reglamentētajās profesijās (izņemot transporta jomu) un valsts līmenī nodrošina ārvalstīs iegūtas izglītības dokumentu akadēmisku atzīšanu. Akadēmiskās informācijas centrs ārvalstu pilsoņiem sniedz konsultācijas par nepieciešamajām akadēmiskām un profesionālām prasībām un kvalifikācijām, lai varētu strādāt reglamentētajās profesijās.

Lai veiktu profesionālās kvalifikācijas atzīšanu, personai Akadēmiskās informācijas centrā ir jāiesniedz akadēmisko un profesionālo kvalifikāciju apliecinājošie dokumenti, tajā skaitā, izziņu no mītnes valsts kompetentām iestādēm par tiesībām strādāt profesijā mītnes valstī, izziņu no mītnes valsts kompetentām iestādēm par darba pieredzi un ārstiem, veterinārārstiem, farmaceitiem, medmāsām, vecmātēm, zobārstiem, arhitektiem - izziņu no mītnes valsts kompetentām iestādēm par labu reputāciju un disciplinārpārskatu neesamību (šāda izziņa nedrīkst būt vecāka par trīs mēnešiem). Papildus nosacījums ir, ka dokumentiem ir nepieciešams tulkojums latviešu valodā. Turklāt dokumentiem, kas izdoti ārpus Eiropas Savienības (izņemot Baltkrievija, Kirgīzija, Krievija, Moldova, Ukraina, Uzbekistāna), jābūt legalizētiem Latvijā. Profesionālās kvalifikācijas atzīšana jāveic arī, ja persona Latvijā plāno sniegt tikai īslaicīgus pakalpojumus (ierobežota ilguma, biežuma un apjoma). Samaksa par ārvalstīs iegūtas profesionālās kvalifikācijas atzīšanu visiem ir 56,90 EUR.

Profesionālās kvalifikācijas atzīšanas procedūra ir sekojoša:

1. Akadēmiskās informācijas centrs pieņem dokumentus, sagatavo savu vērtējumu un nosūta izziņu institūcijai, kas izsniedz profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecību konkrētajā profesijā.

⁴² Reglamentēta profesija — Latvijas Republikā reglamentēta profesionālā darbība vai reglamentētu profesionālo darbību kopums šajā likumā noteiktajās profesijās, kā arī citās Eiropas Savienības dalībvalstīs un Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalstīs reglamentēta tāda profesionālā darbība vai reglamentētu profesionālo darbību kopums, kuru uzsākšanai un veikšanai attiecīgās valsts tiesību aktos izvirzīta atbilstošas profesionālās kvalifikācijas prasība. Likums par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu.

2. Institūcija, kas izsniedz profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecību, pieņem lēmumu par profesionālās kvalifikācijas atzīšanu, daļēju atzīšanu vai neatzīšanu.
3. Galīgais lēmums jāpieņem 3 mēnešu laikā (ES valstu ārstiem, veterinārārstiem, farmaceitiem, medmāsām, vecmātēm, zobārstiem, arhitektiem) vai 4 mēnešu laikā (pārējiem) kopš visu dokumentu iesniegšanas centrā.

Savukārt, ja persona vēlas turpināt iegūt izglītību Latvijā vai strādāt nereglamentētā profesijā, ir jāveic ārvalstīs iegūtas izglītības dokumentu akadēmiskā atzīšana. Izglītības dokumenti jāiesniedz ekspertīzei Akadēmiskās informācijas centrā, ja to pieprasa izglītības iestāde vai darba devējs. Personai procedūras veikšanai ir jāuzrāda izglītības dokumenta oriģināls un atzīmju izraksts. Ja nepieciešams, centra darbinieki var pieprasīt arī dokumentu legalizāciju un tulkojumu latviešu valodā. Ja dokuments ir izsniegts valstī, kura nav ENIC/NARIC tīklā, tad tā legalizācija Dokumentu legalizācijas likuma noteiktajā kārtībā ir obligāta.

Akadēmiskās atzīšanas procedūra nozīmē, ka Akadēmiskās informācijas centrs veic izglītības dokumenta ekspertīzi, kurā noskaidro izglītības iestādes statusu personas iepriekšējā mītnes valstī un apgūtās programmas līmeni. Centrs izsniedz izziņu par to, kādam Latvijā izsniegtam izglītības dokumentam ārvalstu izglītības dokuments var (ja var) tikt pielīdzināts. Dokumentu maksimālais izskatīšanas termiņš ir četri mēneši. Centrs izziņu iesniedz Latvijas izglītības iestādei vai darba devējam. Pamatojoties uz minēto izziņu, lēmumu par izglītības dokumenta atzīšanu pieņem augstskola, ja persona vēlas turpināt iegūt augstāko izglītību, vai darba devējam, ja persona vēlas strādāt nereglamentētā profesijā. Samaksa par ārvalstīs iegūtu izglītības dokumentu akadēmisku atzīšanu visiem ir 41 EUR.

Akadēmiskā informācijas centra darbinieki nav apmācīti īpaši darbam un saziņai ar bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss. Kā arī Akadēmiskā informācijas centra darbība neparedz atvieglotus nosacījumus vai atzīšanas kritērijus bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Pret visiem Akadēmiskā informācijas centra klientiem attieksme un procesuālās darbības ir vienlīdzīgas.

Ņemot vērā, ka Akadēmiskā informācijas centrs neapkopo statistiku par to, cik bēgļu un personu ar alternatīvo statusu ir starp centra klientiem, tad nav iespējams identificēt šķēršļus, ar kuriem saskartos bēgļi un personas ar alternatīvo statusu, veicot profesionālās kvalifikācijas atzīšanas procedūru. Taču, ņemot vērā procedūrā iesaistīto ekspertu viedokli, tiek atzīts, ka starptautisko aizsardzību ieguvušām personām varētu rasties problēmas ar dokumentu oriģinālu, kas apliecina personas izglītību un darba pieredzi, uzrādīšanu, jo ir gadījumi, kad personām nav pat līdzīgi personu apliecinošie dokumenti. Kā arī jāņem vērā, ka saziņa ar izcelsmes valstu institūcijām vai bijušajiem darba devējiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu varētu sagādāt papildus problēmas un apdraudēt viņu drošību.

Konsultācijas

Normatīvajā regulējumā nav noteikts, ka bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu būtu jānodrošina konsultācijas, lai sekmētu šo personu pieeju darba tirgum. Līdz ar to būtiskākā problēma, ar ko saskaras bēgļi un personas ar alternatīvo statusu, ir šādu konsultāciju pieejamība. Atsevišķas konsultācijas piedāvā Nodarbinātības valsts aģentūra, biedrība

“Patvērums “Drošā māja”” un Rīgas domes sociālais dienests. Konsultāciju veids un saturs neatšķiras no pieejamajām konsultācijām trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas Latvijā.

Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA) sniedz individuālās karjeras konsultācijas un grupu karjeras konsultācijas, kuru mērķis ir nodrošināt atbalstu profesionālās piemērotības, pārkvalifikācijas un karjeras plānošanas jautājumu risināšanā bezdarbniekiem, darba meklētājiem un citām bezdarba riskam pakļautām personām saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumu⁴³. Karjeras konsultāciju laikā tiek noteikta profesionālā piemērotība, apmācības spēju izvērtējums pirms iesaistīšanāsursos un pārkvalifikācijas pasākumos. Karjeras konsultanta uzdevums ir arī sniegt psiholoģisko atbalstu un izglītēt klientu karjeras izvēles un plānošanas jautājumos. NVA darbinieku novērojumiem labus rezultātus sniedz nodarbinātības aģenta un karjeras konsultanta sadarbība. Karjeras konsultants sniedz klientam ne tikai palīdzību prioritāro pasākumu noteikšanā, bet arī atbalstu ar nodarbinātību saistīto jautājumu risināšanā, motivē klientu pēc iespējas ātrāk uzsākt valsts valodas apgūšanu, kas ir svarīgākais nosacījums veiksmīgai integrācijai darba tirgū. Karjeras konsultants sniedz nepieciešamo atbalstu CV sagatavošanā atbilstoši Latvijas darba tirgus un konkrēta darba devēja prasībām, komunikācijā ar darba devēju utt.

Ļoti svarīgs klientiem ar bēgļa vai alternatīvo statusu ir emocionālais atbalsts un psiholoģiskā palīdzība, nepieciešamības gadījumā tiek sniegtas psihologa konsultācijas. Savukārt NVA darbiniekiem, kuri nonāk kontaktā ar bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, īpašas apmācības darbam ar šīs mērķa grupas klientiem nav notikušas, bet viņiem ir pieejama speciāla metodika.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma⁴⁴ 9.pants nosaka, ka pašvaldības pienākums ir nodrošināt iedzīvotājiem viņu pašvaldības teritorijā iespēju saņemt personas vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību. **Rīgas pašvaldības sociālajā dienestā** personas ar bēgļa vai alternatīvo statusu, kuru deklarētā dzīvesvieta ir Rīgā, var saņemt bezmaksas sociālā darbinieka konsultācijas dažādu sociālu problēmu risināšanā. Sociālais darbinieks galvenokārt informē par atbalsta un pakalpojumu saņemšanas iespējām attiecīgajā pašvaldības teritorijā iespējami tuvu klienta dzīvesvietai. Kā arī pašvaldības sniegtos sociālos pabalstus vai pakalpojumus, klients var saņemt tikai pamatojoties, uz sociālā darbinieka veikto individuālo vajadzību un resursu novērtējumu. Līdz šim Rīgas pašvaldībā apmācības personālam, kas strādā ar bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu nav notikušas.

Biedrība “Patvērums “Drošā māja”” kopš 2008.gada Eiropas Bēgļu fonda projektu ietvaros sniedz konsultācijas bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu nodarbinātības jautājumos. Biedrībā darbojas jurists, kas ir specializējies nodarbinātības jautājumos. Kā norāda biedrības eksperti galvenā problēma ir saziņas valoda, jo ne visi biedrības klienti saprot un runā krievu, angļu vai latviešu valodā. Ņemot vērā, ka tulka pakalpojumi ir dārgi, biedrība tos nevar atļauties. Tāda paša satura konsultācijas biedrība sniedz trešo valstu pilsoņiem, kuri vērsās pēc palīdzības.

⁴³ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums. – Latvijas Vēstnesis Nr. 80 (2655), 29.05.2002. – [stājas spēkā 01.07.2002.]

⁴⁴ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002. – [stājas spēkā 01.01.2003.]

Kā jaunas prakses piemēru var minēt, ka biedrība "Patvērums ""Drošā māja"" kopš 2015.gada 1.oktobra, pamatojoties uz līdzdarbības līgumu ar Kultūras ministriju, par valsts budžeta līdzekļiem nodrošina bezmaksas konsultācijas trešo valstu pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem, t.sk. bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu.

Izmitināšanas vietu pieejamība

Valsts bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu nodrošina pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai. Atbilstoši Patvēruma likumam, ja bēglim nav cita iztikas avota, pirmos 12 mēnešus pēc bēgļa statusa iegūšanas, viņš saņem pabalstu, kas sedz uzturēšanās izmaksas. Savukārt ja personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, nav cita iztikas avota, pirmos 9 mēnešus pēc statusa iegūšanas tā saņem minēto pabalstu. Ja alternatīvo statusu ieguvušai personai, kura ir saņēmusi pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai, piešķir bēgļa statusu, tai ir tiesības saņemt pabalstus kā bēglim par periodu, kas kopā ar iepriekš izmaksātā pabalsta periodu nepārsniedz 12 mēnešus. Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu izmaksājamā pabalsta apmēru un piešķiršanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Pašreizējais pabalsta apmērs uzturēšanās izmaksu segšanai ir 256,12 EUR mēnesī.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem⁴⁵ gan bēgļiem, gan personām ar alternatīvo statusu ir pienākums informēt Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi piecu darbdienu laikā, pēc tam, kad viņi noslēdz darba līgumu uz nenoteiktu laiku vai uz noteiktu laiku, ja tā termiņš pārsniedz divus mēnešus, vai ir uzsākuši saimniecisko darbību vai guvuši citus ienākumus, ja to apmērs pārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde var pieņemt lēmumu pārtraukt izmaksāt uzturēšanās pabalstu, ja persona ir mirusi vai ar tiesas spriedumu izsludināta par mirušu; gūst ienākumus, kas pārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu; par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu notiesāta ar brīvības atņemšanu un atrodas ieslodzījumā; iztikas līdzekļu deklarācijā norādījusi nepatiesas ziņas vai zaudējusi bēgļa vai alternatīvo statusu.

Kā norādīts 2015.gadā UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veiktajā pētījumā, intervijās ar valsts institūciju ekspertiem iegūtā informācija liecina, ka bēgļiem ir problēmas atrast piemērotu mājokli un ir ierasts, ka mājokļa meklējumi aizņem vairākus mēnešus. Kamēr notiek dzīvesvietas meklēšana, bēgļiem īslaicīgi ir atļauts uzturēties PMIC "Mucenieki", ja viņi maksā noteikto trīs maksu.⁴⁶

Bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss ir tiesības iegādāties vai īrēt nekustamo īpašumu bez papildus ierobežojumiem, kādi attiecas uz lauksaimniecības un meža zemi, robežas un pierobežas zonām. Ar mājokli saistītu izmaksu segšanai bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu papildus pabalsti netiek piešķirti. Ja personai nav papildus uzkrājumu vai ienākumu, mājokļa izmaksas jāsedz no valsts piešķirtā pabalsta uzturēšanās izmaksu segšanai (256,12 EUR mēnesī), ko bēglis saņem 12 mēnešus un persona ar alternatīvo statusu - 9 mēnešus.

⁴⁵ Ministru kabineta 2014.gada 22.aprīļa noteikumi Nr. Nr.210 "Noteikumi par pabalstu bēglim un personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss", Latvijas Vēstnesis, Nr.80 (5140), 24.04.2014.

⁴⁶ UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums "Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana", 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf

Neskatoties uz to, vai persona mājokli ir iegādājusies vai īrē, viņai ir pienākums viena mēneša laikā pēc iekārtošanās dzīvesvietā deklarēt savu dzīvesvietu attiecīgajā pašvaldībā. Deklarēšanās pašvaldībā ir galvenais priekšnosacījums, lai iegūtu pieeju pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem, tajā skaitā atbalstam mājokļa jautājumos, ko nodrošina nepilngadīgajiem bez pavadības vai bāreņiem un bēgļiem pēc tādiem pašiem nosacījumiem kā pārējiem konkrētās pašvaldības teritorijas iedzīvotājiem. Piemēram, Rīgas pašvaldībā pabalstu mājoklim aprēķina katrā gadījumā individuāli, pamatojoties uz personas vai ģimenes finansiālo situāciju. Savukārt Ropažu novada pašvaldībā pabalsts mājoklim vienai personai ir noteikts 45 EUR apmērā un ģimenes apkures sezonā saņemt ikmēneša pabalstu 57 EUR.⁴⁷ Personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss un izsniegta termiņuzturēšanās atļauja, pašvaldību sniegtais mājokļa pabalsts, kā arī valsts garantētā sociālā palīdzība un pakalpojumi, tajā skaitā sociālais dzīvoklis vai mājoklis nav pieejams.

Saskaņā ar likumu par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām⁴⁸ bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kuras ir sociāli maznodrošināti (pašvaldība piešķirusi trūcīgā statusu) vai sociāli mazaizsargāti, ir tiesības no pašvaldības īrēt sociālo dzīvokli, ja piepildās viens no trīs nosacījumiem: 1) ir stājies spēkā tiesas spriedums par izlikšanu no dzīvojamās telpas; 2) persona īrē pašvaldības īpašumā esošu dzīvokli un ir izteikusi vēlmi īrēt sociālo dzīvokli; 3) persona ir bārenis un nav nodrošināta ar dzīvojamo telpu. Taču Latvijā ir novērojams sociālo dzīvokļu trūkums, kā rezultātā, ja bēgļi var uzskatīt par sociāli maznodrošinātu vai sociāli mazaizsargātu personu, tad viņš tomēr saskarsies ar grūtībām tikt pie sociālā dzīvokļa, jo uz šiem dzīvokļiem ir garas rindas un nākas gaidīt gadiem. Pieejamā informācija, liecina, ka Ropažu novada pašvaldība ir vienai personai ar bēgļa statusu, ierādījusi sociālo dzīvokli.

Bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, pašvaldībās ir pieejamas nakts patversmes un patversmes, ja viņiem nav sava mājokļa. Nakts patversmēs var uzturēties tikai pa nakti, bet patversmēs var pavadīt visu dienu, ja personai ir objektīvi iemesli palikt tur uz visu diennakti, piemēram, veselības problēmas. Abu tipu patversmēs ir pieejams ēdiens, gultas veļa, dušas telpa, veļas mazgātava, kā arī ir iespēja saņemt sociālā darbinieka konsultāciju. Nepilngadīgajiem bez pavadības un ģimenēm ar bērniem nav paredzēta uzturēšanās šāda tipa patversmēs. Viņi šādā situācijā tiktu pārvietoti uz krīzes centru.⁴⁹ Līdz šim tikai vienā gadījumā Ropažu novada pašvaldība ir piešķirusi bēglim īres tiesības uz sociālo dzīvokli, bet persona vairs Latvijā neuzturas.

Biedrība "Patvērums "Drošā māja"" kopš 2008.gada ir sniegusi atbalstu mājokļa jautājumos Eiropas Bēgļu fonda projektu ietvaros. Biedrības speciālisti informē bēgļus un personas ar alternatīvo statusu par situāciju Latvijā, ka klientam pašam ir jāatrod mājoklis, jo pašvaldība vai valsts mājokli nenodrošina, kā arī piedalās mājokļa meklēšanas procesā. Galvenokārt klientiem tiek parādīts, kur var saņemt informāciju par mājokļiem, un tiek norādīts uz riskiem, slēdzot īres līgumu. Biedrības speciālisti kā galveno problēmu norāda saziņas valodas

⁴⁷ UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums "Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana", 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf

⁴⁸ Likums par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 169 (884), 02.07.1997.- [stājas spēkā 16.07.1997.]

⁴⁹ UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums "Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana", 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf

trūkumu. Eiropas Bēgļu fonda projekta darbības laikā biedrība bēgļiem ir apmaksājusi dzīvesvietas īres izmaksas.

Garantētie minimālie ienākumi

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu⁵⁰ trešo valstu pilsoņiem ar termiņuzturēšanās atļauju (t.sk. personām ar alternatīvo statusu) nav pieejami valsts garantētie sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība (piemēram, sociālais atbalsts un rehabilitācija, materiāls pabalsts maznodrošinātajiem u.c.). Sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība pilnā apmērā ir pieejama trešo valstu pilsoņiem ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju (t.sk. personām ar bēgļa statusu). Latvijā sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību nodrošina tā pašvaldība, kuras teritorijā konkrētā persona ir reģistrēta.

Personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, Latvijas sociālā aizsardzības sistēma ir pieejama daļēji. Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma⁵¹ 4.pantu šīm personām nav pieejami tie valsts pabalsti, kurus valsts personai maksā neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu apmēra, kā arī sociālie pakalpojumi, sociālā palīdzība. Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likumu ārvalstniekiem ar termiņuzturēšanās atļauju nav pieejami šādi valsts garantētie pabalsti: (1) ģimenes valsts pabalsts, (2) bērna kopšanas pabalsts, (3) bērna piedzimšanas pabalsts, (4) pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu, (5) atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu, (6) valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, (7) bērna invalīda kopšanas pabalsts, (8) pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama kopšana, (9) pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās.

Ārvalstniekiem, kuri Latvijā ir legāli nodarbināti, daļēji ir pieejami pabalsti, kas ir atkarīgi no ārvalstnieka veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Saskaņā ar likumu par valsts sociālo apdrošināšanu⁵² un likumu par maternitātes un slimības apdrošināšanu⁵³ ārvalstniekiem darba ņēmējiem ir pieejami šādi pabalsti: (1) slimības pabalsts, (2) maternitātes un paternitātes pabalsts, (3) vecāku pabalsts, (3) atlīdzība par apgādnieka zaudējumu, (4) invaliditātes pabalsts, (5) atlīdzība par nelaimes gadījumu darbā, (6) bezdarbnieku pabalsts.

Personām ar bēgļa statusu ir pieejams **pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai**. Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumam, pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai ir naudas un mantiskais pabalsts vai naudas vai mantiskais pabalsts, ko piešķir ģimenēm vai atsevišķi dzīvojošām personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ negūst pietiekamus ienākumus un kuras atzītas par trūcīgām. Atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.299⁵⁴ ģimene (persona) atzīstama par trūcīgu, ja tās vidējie ienākumi katram ģimenes loceklim mēnesī pēdējo triju mēnešu laikā nepārsniedz 128,06 EUR un ja 1) tai nepieder naudas līdzekļu uzkrājumi, vērtspapīri vai īpašums; 2) tā nav noslēgusi uztura līgumu; 3) tā nesaņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas sniegtos pakalpojumus vai tā neatrodas ieslodzījumā; 4) persona ir reģistrējusies Nodarbinātības valsts aģentūrā kā bezdarbnieks. Šis pabalsts nodrošina katram ģimenes loceklim garantēto minimālo ienākumu līmeni.

Lai pieteiktos pabalstam garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai, personai ir attiecīgajai pašvaldībai jāsniedz informācija par ienākumiem pēdējo trīs mēnešu laikā vai jāuzrāda apliecinājums par bezdarbnieka statusu. Finansiālā atbalsta apjoms ir noteikts

⁵⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002. – [stājas spēkā 01.01.2003.]

⁵¹ Valsts sociālo pabalstu likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002. – [stājas spēkā 01.01.2003.]

⁵² Likums par valsts sociālo apdrošināšanu. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 274/276, 27.11.1997. – [stājas spēkā 01.01.1998.]

⁵³ Likums par maternitātes un slimības apdrošināšanu. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 182 (465), 23.11.1995. – [stājas spēkā 01.01.1997.]

⁵⁴ Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumi Nr.299 "Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu", Latvijas Vēstnesis, Nr. 51/52 (4243/4244), 31.03.2010.

atbilstoši saistošiem noteikumiem pašvaldību līmenī. Piemēram, Ropažu pašvaldībā noteiktais pabalsta apjoms ir 50 EUR mēnesī katrai personai, bet nepilngadīgai personai bez pavadības – 60 EUR. Savukārt Rīgas pašvaldībā pabalsta apjoms ir 56,91 EUR mēnesī un nepilngadīgai personai bez pavadības.– 64,03 EUR. Pieejamā informācija liecina, ka Ropažu novada pašvaldība vienai personai ar bēgļa statusu maksā garantētā minimālā ienākuma pabalstu. Rīgas pašvaldības darbinieki apstiprina, ka bēgļi ir saņēmuši minēto pabalstu, bet atsevišķi dati par pabalstu saņēmējiem pēc personas statusa netiek apkopoti.

4. DALĪBA DARBA TIRGŪ

Tabula 4.1. Statistika par dalību darba tirgū

	Bēgļi					Alternatīvās aizsardzības saņēmēji					Humānās aizsardzības saņēmēji				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Kopējais piešķirto starptautisko aizsardzību statusu skaits ⁵⁵	7	9	10	14	3	18	18	22	21	21	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kopējais starptautisko aizsardzību saņēmušo skaits, kas uzturas Latvijā	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kopējais nodarbināto skaits (ieskaitot pašnodarbinātos) ⁵⁶	0	0	2	3	3	0	0	0	1	1	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kopējais tādu personu skaits, kuru kvalifikācija ir augstāka par ieņemamajam amatam nepieciešamo	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kopējais bezdarbnieku skaits, ⁵⁷	2	3	4	5	6	6	6	8	4	3	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Kopējais nenodarbināto skaits ⁵⁸	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Nav pieejama informācija par starptautisko aizsardzību saņēmušo personu nodarbinātības veidu un jomu.

⁵⁵ Datu avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

⁵⁶ Norādītie dati ir par pašnodarbināto personu skaitu, jo informācija par kopēju nodarbināto skaitu nav pieejama. Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests.

⁵⁷ Datu avots: Nodarbinātības valsts aģentūra

⁵⁸ „Nenodarbinātas personas” ir personas, kuras neietilpst darbaspēkā un nav arī klasificētas kā nodarbinātas personas vai bezdarbnieki. Līdz ar to šajā kategorijā netiek iekļauti darba meklētāji. (Avots: Eurostat)

5. Secinājumi

Latvijas normatīvais regulējums, personai piešķirot bēgļa statusu, paredz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšanu, kuras derīguma termiņš ir 5 gadi. Savukārt, piešķirot alternatīvo statusu, personai tiek izsniegta termiņuzturēšanās atļauja uz 1 gadu. Abām personu grupām izsniegtā uzturēšanās atļauja sniedz neierobežotas tiesības uz nodarbinātību Latvijā. Tas nozīmē, ka persona ir tiesīga strādāt pie jebkura darba devēja Latvijā. Personu uzturēšanās atļaujās to apliecina ieraksts "Tiesības strādāt bez ierobežojumiem".

Izpētes darba ietvaros apzināto ekspertu vērtējumā noteicošie faktori, kas ierobežo bēgļu un personu ar alternatīvo statusu darbā iekārtošanās iespējas un līdz ar to pagarina adaptācijas periodu, ir valsts valodas nezināšana, zems izglītības līmenis, profesionālās kvalifikācijas neesamība vai zema līmeņa profesionālā kvalifikācija, augsts trauksmes līmenis un grūtības pamatvajadzību apmierināšanā (mājoklis, veselība, kopējais materiālais stāvoklis).

Pieejamākais atbalsta pasākums bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, ir latviešu valodas apguves kursi. Latviešu valodas kursus personas var apmaksāt, saņemot valsts garantēto pabalstu valsts apguvei 49,80 EUR mēnesī. Bēgļiem šis pabalsts ir pieejams pirmos 12 mēnešus pēc statusa piešķiršanas un personām, kurām ir piešķirts alternatīvais statuss – 9 mēnešus. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde pabalstu valsts valodas apguvei, pamatojoties uz saņemto rēķinu, pārskaita tās iestādes vai institūcijas kontā, kurā persona apgūst valsts valodu.

Bezmaksas latviešu valodas apguves kursus piedāvā Latviešu valodas aģentūra, Rīgas pašvaldība, biedrība "Patvērums "Drošā māja"", Starptautiskā Migrācijas organizācija, biedrība "Latvijas Sarkanais Krusts" u.c. organizācijas, kuras organizē kursus, izmantojot Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda un Eiropas Bēgļu fonda finansējumu. Mīnuss šiem kursiem ir, tas, ka tie ir neregulāri, jo notiek tikai projektu īstenošanas laikā. Kad finansējums nav pieejams, nav pieejami arī šo iestāžu un biedrību organizētie kursi.

Atsevišķus latviešu valodas kursus valsts budžeta ietvaros ar Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumu piedāvā Nodarbinātības valsts aģentūra. Taču tos var apmeklēt tikai tās personas, kurām pēc reģistrēšanās aģentūrā, ir piešķirts darba meklētāja vai bezdarbnieka statuss.

Darba meklētājiem un bezdarbniekiem ir pieejami Nodarbinātības valsts aģentūras organizētie aktīvās nodarbinātības pasākumi un bezdarba samazināšanas preventīvie pasākumi, piemēram, praktiskā apmācība pie darba devēja, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi, neformālās izglītības ieguve ar kupona metodi, profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides izglītības programmas, algoti sabiedriskie darbi, pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai. Līdz šim aģentūras klientu skaits, kam piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, ir ļoti neliels – ne vairāk kā 10 personas gadā. To lielā mērā ietekmē valsts valodas nepārvaldīšana tādā līmenī, lai efektīvi izmantotu piedāvātās iespējas piedalīties aģentūras īstenotajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos. Pēc statistikas datiem, 2014.gadā 5 no 9 reģistrētajiem bezdarbniekiem ar bēgļa vai alternatīvo statusu pēc dalības aģentūras pasākumos ir iekārtojušies darbā.

Bēgļi un personās, kurām piešķirts alternatīvais statuss, valsts attiecīgi pirmos 12 vai 9 mēnešus pēc statusa piešķiršanas, ja nav cita iztikas avota, izmaksā pabalstu, kas pašreiz ir 256,12 EUR mēnesī. Minētais pabalsts ir vienīgais valsts garantētais pabalsts, kas paredzēts personas uzturēšanās izmaksu segšanai, t.sk. par mājokli, veselības aprūpi un izglītību, ja tas nepieciešams. Papildus attiecīgi pirmos 12 vai 9 mēnešus ir pieejams pabalsts valsts valodas apguvei 49,80 EUR mēnesī.

Savukārt, līdzās bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, ir noteiktas konkrētas trešo valstu pilsoņu grupas, kurām ir tiesības saņemt bezdarbnieka un darba meklētāja statusu, piemēram zinātniskās darbības veicēji Latvijā, cilvēku tirdzniecības upuri un trešo valstu pilsoņi, kuri saņemto uzturēšanās atļauju ir ieguvuši tiesības strādāt pie jebkura darba devēja (t.i. tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojumiem) un citas grupas atbilstoši Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 2.panta 2.daļai.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu trešās valsts pilsonim ar termiņuzturēšanās atļauju (t.sk. personām ar alternatīvo statusu) nav pieejami valsts garantētie sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība (piemēram, sociālais atbalsts un rehabilitācija, materiāls pabalsts maznodrošinātajiem u.c.). Sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība pilnā apmērā ir pieejama trešo valstu pilsoņiem ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju (t.sk. personām ar bēgļa statusu). Sociālās palīdzības ietvaros personām ar bēgļa statusu ir pieejams pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai.

Pārējie integrācijas darba tirgū atbalsta pasākumi ir līdzvērtīgi pieejami kā bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, tā trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas Latvijā.

Bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss, izsniedzot pastāvīgās vai attiecīgi termiņuzturēšanās atļauju, automātiski iegūst tiesības strādāt Latvijā bez ierobežojumiem. Savukārt starp trešo valstu pilsoņiem ir tikai atsevišķas konkrētas grupas, kuru uzturēšanās atļauja paredz līdzvērtīgas tiesības uz nodarbinātību, piemēram: trešās valsts pilsonis, kurš saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju, trešās valsts pilsonis, kurš saņēmis termiņuzturēšanās atļauju, veicot ieguldījumu kapitālsabiedrības pamatkapitālā vai cilvēku tirdzniecības upuris un citas trešo valstu pilsoņu grupas atbilstoši Imigrācijas likuma 9.panta 5.daļai.

Citas būtiskas atšķirības piekļuvei darba tirgum nav konstatētas.

Latvijā personas, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, iekļaujas kopējā trešo valstu pilsoņu integrācijas politikas kontekstā. Līdz šim, ņemot vērā, nelielo personu skaitu, kurām ir piešķirts starptautiskās aizsardzības statuss Latvijā (kopš 2010.gada līdz 2014.gadam tās ir 122 personas), iesaistītajām valsts institūcijām nav bijusi nepieciešamība izstrādāt atsevišķu integrācijas politiku attiecībā uz šo mērķa grupu. Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir pieejami tie paši integrācijas pasākumi kā citiem trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas Latvijā. Taču, ņemot vērā, ka Eiropas Savienības Tieslietu un iekšlietu ministru padome vienojās par 120 000 personu⁵⁹, kam nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanu divu gadu laikā, Latvijā ir aktualizēts jautājums par patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrāciju Latvijā. 2015.gada 3.novembrī Ministru kabinets pieņēma "Rīcības plānu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā", kas paredz ieviest jaunus integrācijas atbalsta pasākumus patvēruma meklētājiem, bēgļiem un

⁵⁹ Starp ES dalībvalstīm.

personām ar alternatīvo statusu. Tādēļ apkopojot izpētes darba ietvaros analizēto informāciju, var secināt, ka, palielinoties personu skaitam, kam Latvijā var tikt piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, būs nepieciešams attīstīt un ieviest jaunus valsts koordinētus atbalsta pasākumus šo personai integrācijai gan Latvijas sabiedrībā, gan vietējā darba tirgū.

6. PAPILDU INFORMĀCIJA SALĪDZINĀMĪBAS NODROŠINĀŠANAI

Tabula 6.1. Nosacījumi piekļūšanai darba tirgum

Nosacījumi/ierobežojumi	Attiecas uz visiem trešo valstu pilsoņiem: 1) tiesību aktos? 2) praksē?	Attiecas uz bēgļiem: 1) tiesību aktos? 2) praksē?	Attiecas uz alternatīvās aizsardzības saņēmējiem: 1) tiesību aktos? 2) praksē?	Attiecas uz personām, kurām ir piešķirta humānā aizsardzība: 1) tiesību aktos? 2) praksē?	Komentāri
Ir uzturēšanās atļauja	Jā	Jā	Jā	n/a	
Ir darba atļauja	Nē	Nē	Nē	n/a	Izniedzot uzturēšanās atļaujas tiek norādītas tiesības uz nodarbinātību.
Vai tiek piemēroti laika ierobežojumi? (Laiks)	Jā	Jā	Jā	n/a	Ilgums atbilst uzturēšanās atļaujas derīguma termiņam.
Vai ierobežojumi attiecas uz konkrētu darba devēju?	Jā	Nē	Nē	n/a	
Vai ierobežojumi attiecas uz konkrētu nodarbinātības jomu?	Nē	Nē	Nē	n/a	Izņemot jomas, kurās var nodarbināt tikai Latvijas valsts pilsoņus.
Vai priekšroka tiek dota valsts un ES pilsoņiem (principā vai attiecībā uz konkrētiem amatiem, ja tā, tad uz kuriem?)	Jā	Jā	Jā	n/a	

Tabula 6.2. Ar nodarbinātību saistītu atbalsta pasākumu likumīga pieejamība dažādām bēgļu, alternatīvās un humanitārās aizsardzības saņēmēju kategorijām⁶⁰

	Bēglis	Alternatīvās aizsardzības saņēmēji	Personas, kurām ir piešķirts	kurām ir humānās	Komentāri

⁶⁰ Tas nozīmē piekļuvi visiem aizsardzības statusa saņēmējiem.

Starptautiskās/ humānās aizsardzības saņēmēju integrācija darba tirgū Latvijā: politika un labās prakses piemēri

			palīdzības statuss	saņēmēja
Izglītība	Nē	Nē	n/a	Valsts nenodrošina nekādus atbalsta pasākumus augstākās izglītības iegūšanai.
Valodas apguves kursi	Jā	Jā	n/a	
Ievirzes kursi	Jā	Jā	n/a	Kursi notiek, kad pieejams ES fondu finansējums
Profesionālā izglītība un apmācība	Jā	Jā	n/a	
Konsultācijas	Jā	Jā	n/a	
Profesionālās kvalifikācijas atzīšana	Jā	Jā	n/a	
Garantētie minimālie līdzekļi	Jā	Jā	n/a	
Izmitināšanas vietu pieejamība/piekluve sociālajiem mājokļiem	Jā	Jā	n/a	

Tabula 6.3. Iestādes, kas (finansiāli un kā izpildītājas) ir atbildīgas par atbalsta pasākumu, kas saistīti ar nodarbinātību, organizēšanu

Ar nodarbinātību saistīts atbalsta pasākums	Iestāde, kas ir atbildīga par izpildi	Iestāde, kas ir atbildīga par finansējumu	Komentāri
Izglītība	Izglītības un zinātnes ministrija	Izglītības un zinātnes ministrija	
Valodas apguves kursi	Kultūras ministrija Latviešu valodas aģentūra Nodarbinātības valsts aģentūra Pašvaldības Izglītības un zinātnes ministrija	Kultūras ministrija Labklājības ministrija Pašvaldības Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	Papildus bezmaksas latviešu valodas kursus piedāvā nevalstiskās organizācijas ar Eiropas Bēgļu fonda un Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda atbalstu. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde ir atbildīga par pabalsta valsts valodas apguvei piešķiršanu.
Ievirzes kursi	NVO	Kultūras ministrija	Kursus īsteno nevalstiskās organizācijas, kuras ir izturējušas projektu konkursus par Eiropas Bēgļu fonda un Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda līdzfinansējumu.
Profesionālā izglītība un apmācība	Nodarbinātības valsts aģentūra	Labklājības ministrija	Nodarbinātības valsts aģentūra piedāvā profesionālās pilnveides kursus bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautām personām.
Konsultācijas	Nodarbinātības valsts aģentūra	Labklājības ministrija	Nevalstiskās organizācijas eksperti sniedz bezmaksas konsultācijas bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kuri ir reģistrējušies kā bezdarbnieki vai darba meklētāji Eiropas Bēgļu fonda projekta ietvaros.
Profesionālās kvalifikācijas atzīšana	Akadēmiskais informācijas centrs	Valsts nodevu bēgļi un personas ar alternatīvo statusu sedz no saviem līdzekļiem.	

Garantētie minimālie līdzekļi	Pašvaldības	Pašvaldības	
Izmitināšana (<i>housing</i>)	Pašvaldības	Pašvaldības	Ja bēglis ir saņēmis maznodrošinātas personas statusu, viņam ir tiesības lūgt sociālo dzīvokli.

Tabula 6.4. Nosacījumi piekļuves nodrošināšanai atbalsta pasākumiem, kas saistīti ar nodarbinātību

	Izglītība	Valodas apguves kursi	Ievirzes kursi	Profesionālā izglītība un apmācība	Konsultācijas	Profesionālās kvalifikācijas atzišana	Garantētie minimālie līdzekļi	Izmitināšana	Komentāri*
Ar uzturēšanās atļauju	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, bēgļi)	Nē (visi TVP, visi SAS)	
Ar darba atļauju	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	Atsevišķa darba atļauja netiek izsniegta. Tiesības uz nodarbinātību norāda uzturēšanās atļaujā.
Ar personu apliecinošiem dokumentiem	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, bēgļi)	Jā (visi TVP ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, bēgļi)	Jā pie <i>housing</i> – attiecas uz sociālā dzīvokļa piešķiršanu
Ar dzīvesvietu	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, bēgļi)	Jā (visi TVP ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, bēgļi)	Jā pie <i>housing</i> – attiecas uz sociālā dzīvokļa piešķiršanu
Valodu zināšanas	Jā (visi TVP, visi SAS))	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	
Prasība pēc īpašas kvalifikācijas/diplomiem	Jā (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	

Pietiekami finanšu līdzekļi	Jā (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Jā (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	Nē (visi TVP, visi SAS)	
Tiesības saņemt aizdevumus	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	

* starptautisko aizsardzības statusu saņēmušās personas (SAS), trešo valstu pilsoņi (TVP), n/a – nav piemērojams

Tabula 6.5. Statistikas dati par piekļuvi ar nodarbinātību saistītiem atbalsta pasākumiem

	Bēgļi, alternatīvās aizsardzības un humānās aizsardzības saņēmēji					Lūdzam norādīt, uz kuru grupu attiecas šie skaitļi
	2010	2011	2012	2013	2014	
Kopējais to aizsardzības saņēmēju skaits, kuriem ir piekļuve izglītībai	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	-
Kopējais to personu skaits, kurām ir piekļuve valodas apguves kursiem	4	2	32	45	3	Nodarbinātības valsts aģentūra un Patvērums "Drošā māja"
Kopējais to personu skaits, kurām ir piekļuve ievirzes kursiem	2	5	2	5	1	NVA informatīvās dienas
Kopējais to personu skaits, kurām ir piekļuve profesionālajai izglītībai un apmācībai	0	0	0	9	0	Patvērums "Drošā māja"
Kopējais to personu skaits, kurām ir piekļuve procedūrām profesionālās kvalifikācijas atzīšanai	n/i	n/i	n/i	n/i	n/i	-
Kopējais to personu skaits, kuras saņem garantētos minimālos līdzekļus	n/i	n/i	n/i	n/i	1	Ropažu novada pašvaldība

Kopējais to personu skaits, kurām ir piekļuve konsultācijām	n/i	10	22	16	24	Rīgas domes Sociālais dienests
Kopējais to personu skaits, kurām ir piekļuve mājošajiem	0	0	0	0	1	Ropažu novada pašvaldība

*n/i – nav informācijas

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti

Latvijas tiesību akti

1. Likums par maternitātes un slimības apdrošināšanu. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 182 (465), 23.11.1995. – [stājas spēkā 01.01.1997.]
2. Likums par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 169 (884), 02.07.1997.- [stājas spēkā 16.07.1997.]
3. Likums par valsts sociālo apdrošināšanu. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 274/276, 27.11.1997. – [stājas spēkā 01.01.1998.]
4. Izglītības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 343/344, 17.11.1998. – [stājās spēkā 01.06.1999.]
5. Darba likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 105 (2492), 06.07.2001. – [stājas spēkā 01.06.2002.]
6. Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 80 (2655), 29.05.2002. – [stājas spēkā 01.07.2002.]
7. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002.- [stājas spēkā 01.01.2003.]
8. Valsts sociālā pabalsta likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002. – [stājas spēkā 01.01.2003.]
9. Imigrācijas likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 169 (2744), 20.11.2002. - [stājas spēkā 01.05.2003.]
10. Patvēruma likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 100 (4086), 30.06.2009. - [stājas spēkā 14.07.2009.]
11. Ministru kabineta 2009.gada 7.jūlija noteikumi Nr.733 “Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi”, Latvijas Vēstnesis, Nr. 110 (4096), 14.07.2009.
12. Ministru kabineta 2011.gada 25.janvāra noteikumi Nr.75 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenotāju izvēles principiem”, Latvijas Vēstnesis, Nr. 21 (4419), 08.02.2011.
13. Ministru kabineta 2014.gada 22.aprīļa noteikumi Nr.210 “Noteikumi par pabalstu bēglim un personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss”, Latvijas Vēstnesis, Nr. 80 (5140), 24.04.2014.
14. Ministru kabineta 2014.gada 9.jūnija noteikumi Nr. 292 “Noteikumi par Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2013.gada programmas aktivitāšu īstenošanu”. Latvijas Vēstnesis, 126 (5186), 01.07.2014.
15. Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumi Nr.299 “Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu”, Latvijas Vēstnesis 51/52 (4243/4244), 31.03.2010.

Literatūra

1. EMT vārdnīca, 3.0, pieejams: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/emn-glossary-en-version.pdf
2. Pētījums “Trešo valstu pilsoņu portrets Latvijā”, Sabiedrības integrācijas fonds, 2015.

3. UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā veikts pētījums “Bēgļu integrācija Latvijā: Līdzdalība un iespējošana”, 2015. Pieejams: http://www.unhcr-northerneurope.org/fileadmin/user_upload/Documents/PDF/Latvia/2015-Latvia-Integration-Report.pdf
4. Trešo valstu pilsoņi, http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/integracija/treso_valstu_pilsoni.html, sk.25.09.2015.
5. Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā (projekts) Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40370331&mode=mk&date=2015-11-03> [sk.0411.2015.]
6. Projekts “Atbalsts trešo valstu pilsoņiem pirms ieceļošanas un adaptācijas periodā”, http://www.valoda.lv/Starpkulturu_projekti/Projekts_Atbalsts_treso_valstu_pilsoniem_pirms_ieceļošanas_un_adaptācijas_perioda/1304/mid_529, sk.09.10.2015.
7. Tiek pabeigta projekta “Atbalsts trešo valstu pilsoņiem pirms ieceļošanas un adaptācijas periodā 2” īstenošana, http://www.valoda.lv/Aktualitates/Tiek_pabeigta_projekta_Atbalsts_treso_valstu_pilsoniem_pirms_ieceļošanas_un_adaptācijas_perioda_2_istenosana/1534/mid_522, sk.22.09.2015.
8. LSK aicina pieteikties bezmaksas latviešu valodas un kultūras kursiem, <http://www.redcross.lv/lv/projekti/lsk-aicina-pieteikties-bezmaksas-latviesu-valodas-un-kulturas-kursiem/>, sk.09.10.2015.
9. “Patvērums “Drošā māja”” uzsāk īstenot valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu trešo valstu pilsoņu integrācijai, <http://www.patverums-dm.lv/lv/patverums-drosa-maja-uzsak-istenot-valsts-parvaldes-delegeto-uzdevumu-treso-valstu-pilsonu-integracijai/687>, sk.05.10.2015.